

Løgmannsskrivstovan

Dagfesting: 22.03.2021
Mál nr.: 21/01380
Málsviðgjørt: NF
Ummælistíð: 23.03-
03.05.2021
Eftirkannað: Lógartænastan
dagfestir

Uppskot til Løgtingslóg um Føroya Kærustovn

§ 1. Føroya Kærustovnur er óheftur fyrisitingarmyndugleiki, sum fyrireikar, viðger og tekur avgerð í málum, sum eru lögð til stovnin. Kærustovnurin virkar fyri, at tað verða tiknar skjótar og rættar avgerðir stundisliga. Virksemd hjá Kærustovninum er grundað á meginregluna um, at øll eru líka og hava sama rætt sambært lógini.
Stk. 2. Kærustovnurin er í sínum virksemd óheftur av tænaðum viðvíkjandi viðgerð og avgerð av einstøku málunum.
Stk. 3. Avgerðir Kærustovnsins eru endaligar í fyrisitingini og kunnu ikki kærast til annan fyrisitingarligan myndugleika.

Virkið

§ 2. Føroya Kærustovnur er kærmyndugleiki fyri fyrisitingarligar avgerðir, tá ið tað er ásett í løgtingslóg ella við heimild í løgtingslóg. Harumframt

tekur Kærustovnurin avgerð í málum, tá ið tað er ásett í løgtingslóg.

Stk. 2. Kærustovnurin er skrivstova hjá ráðum og nevndum í tann mun, tað er ásett í løgtingslóg ella við heimild í løgtingslóg.
Stk. 3. Er ikki annað ásett, er freistin at kæra 4 vikur at rokna frá tí degi, kærarin hevur fingið fráboðan um avgerðina. Í serligum føri kann Kærustovnurin viðgera kærsmål, ið eru latin inn, eftir at kærufreistin er farin.

Stk. 4. Kærustovnurin ásetir nærri reglur um starvsskipan sína.

§ 3. Kærustovnurin tekur avgerð í teimum málum, ið verða lögð fyri stovnin.

Heimildir stjórans at taka avgerðir í serligum málum

§ 4. Í málum, sum ikki elva til iva ella ikki eru av grundleggjandi týðningi, kann stjórin, ella tann, sum stjórin letur sínar heimildir, gera av, at mál, sum er avgjört,

skal takast upp aftur til nýggja viðgerð. Stjórin kann eisini taka avgerð um at játta ella sýta steðgandi virknað í kærumálum, tá ið slík avgerð ikki tolar at bíða.

Stk. 2. Á sama hátt kann stjórin ella tann, sum hann heimilar til hetta, gera av, um kærarin er partur í málinum, um kærufreistin er hildin, og um kært er til rætta myndugleika. Hevur málið grundleggjandi týdning, skal Kærustovnurin setast.

Setan av Kærustovninum

§ 5. Kærustovnurin verður settur við stjóranum og tveimum lögfrøðingum.

Stk. 2. Í serligum førum kann stjórin gera av, at Kærustovnurin verður settur við stjóranum og fyra lögfrøðingum.

Stk. 3. Í málum, har serligur serkunnleiki verður mettur neyðugur fyri viðgerðina, kann Kærustovnurin verða settur við stjóranum og einum ella tveimum lögfrøðingum umframt einum ella tveimum viðkomandi serkønum.

Stk. 4. Stjórin ger av, um mál skulu viðgerast eftir stk. 1, 2 ella 3, og hvør mannar Kærustovnin í einstøku málinum. Stjórin kann gera av, at mál, sum er byrjað sum vanlig viðgerð eftir stk. 1, skal flytast til viðgerð sambært stk. 2 ella 3.

Stk. 5. Stjórin kann gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika.

Avgerðir hjá Kærustovninum

§ 6. Avgerðir Kærustovnsins sambært § 5 verða tiknar við vanligum meiriluta, eftir at fundur er hildin um málið. Standa atkvøðurnar á jøvnum, er atkvøða stjórans avgerandi. Øll hava skyldu til at greiða atkvøðu.

Stk. 2. Stjórin kann gera av, at serkøn luttaka á fundi uttan av hava atkvøðurætt.

§ 7. Kærustovnsins avgerð kann vera: burturvísing, staðfesting, avtøka ella broyting av tí kærdu avgerðini.

Kærustovnurin kann eisini afturvísa málið til nýggja viðgerð ella beina málið til viðgerðar hjá einum myndugleika, sum ikki áður hevur tikið avgerð í málinum.

Stk. 2. Kærustovnurin er ikki bundin av málskrøvum partanna.

Stk. 3. Avgerðir hjá Kærustovninum skulu fráboðast skrivliga og skulu vera grundgivnar.

Útbúgvingarkrøv

§ 8. Stjórin á Kærustovninum skal hava lögfrøðiligt embætisprógv og hava royndir í fyrisiting ella øðrum viðkomandi fakøki.

Stk. 2. Lögfrøðingarnir, sum skulu taka avgerð eftir §§ 5-7, skulu hava lögfrøðiligt prógv ella aðra samsvarandi ella viðkomandi útbúgving.

Serkøn ráðgeving

§ 9. Kærustovnurin fær sær neyðuga serkøna ráðgeving eftir tørvi.

Stk. 2. Val av serkønum skal vera grundað á teirra fakligu førleikar og eftir tilmæli frá yrkisbólukum, har tað ber til.

Stk. 3. Serkøn verða vald fyri 3 ár í senn.

Stk. 4. Serkøn fáa løn ella samsýning, sum landsstýrismaðurin ásetir.

Kærur

§ 10. Kæra skal sendast skrivliga til Kærustovnin og skal, har tað ber til, vera grundgivin og hava próvskjøl hjáløgd.

Stk. 2. Allar upplýsingar, so sum ummæli, vátanir o.a., ið verða mettar neyðugar fyri at kunna viðgera og taka avgerð í málinum, skulu verða fingnar til vega, áðrenn málið verður lagt fyri Kærustovnin til avgerðar.

Stk. 3. Tann myndugleiki, ið hevur tikið ta kærdu avgerðina, hevur skyldu til at lata Kærustovninum allar upplýsingar, sum hava verið grundarlag undir kærdu avgerðini.

Stk. 4. Kæra hevur ikki steðgandi virknað uttan so, at hetta er ásett í aðrari lóggávu. Um serligar umstøður tala fyri tí, kann

Kærustovnurin gera av, at ein kæra fær steðgandi virknað.

Skiftistiðarskeið

Onnur mál enn kærumál

§ 11. Umsóknir, tilmæli o.a., har Kærustovnurin sambært § 2 skal taka avgerð, verða send Kærustovninum skrivliga.

Stk. 2. Allar upplýsingar, ið verða mettar neyðugar fyri at kunna viðgera og taka avgerð í málinum, skulu verða fingnar til vega, áðrenn málið verður lagt fyri Kærustovnin til avgerðar.

Almannakunngering av avgerðum og ársfrágreiðing

§ 12. Avgerðir, sum Kærustovnurin hevur tikið, kunnu almannakunngerast. Avgerðir, sum verða kunngjördar, skulu vera navnleysar og gjördar so ókenniligar sum gjørligt.

Stk. 2. Tá ið avgerðir verða valdar til almannakunngering, eigur serligur dentur at verða lagdur á, at avgerðirnar hava meginregluligan ella almennan týðning fyri siðvenjuna á økinum.

Stk. 3. Avgerðirnar kunnu almannakunngerast í øllum miðlum.

§ 13. Kærustovnurin ger eina ársfrágreiðing um virksema sítt, sum skal almannakunngerast.

Rættur partanna at møta í Kærustovninum

§ 14. Kærustovnurin eigur eftir áheitan ella kann av sínum eintingum geva pørtunum og øðrum høvi til at siga fram sína áskoðan munnliga fyri Kærustovninum.

§ 15. Tann 1. januar 2022 verða hesar kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í almanna-, familju- og heilsumálum.
- 2) Skatta- og avgjaldskærunevndin.
- 3) Kærunevndin hjá Studna.

Stk. 2. Tann 1. juli 2022 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í lendismálum.
- 2) Vinnukærunevndin.
- 3) Skuldarumskipanarnevndin.

Stk. 3. Tann 1. januar 2023 verða hesar kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin hjá Arbeiðsloysisskipanini, ALS.
- 2) Kærunevndin hjá Barsilsskipanini.

Stk. 4. Tann 1. juli 2023 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- 2) Psykiatriska sjúklingakærunevndin.

Stk. 5. Tann 1. januar 2024 verður Tvingsilsnevndin tikin av og virkisøkið flutt til Kærustovnin.

Gildiskoma og skiftisreglur

§ 16. Henda løgtingslóg kemur í gildi dagin eftir, at hon er kunngjörd.

Stk. 2. Kæra send til kærunevnd og nevnd sambært § 15, og sum ikki er avgreidd, tá ið viðkomandi kærunevnd ella nevnd verður tikin av, viðger og avgreiðir Kærustovnurin sambært reglunum í hesi løgtingslóg.

Kapittul 1. Almennar viðmerkingar

1.1. Orsakir til uppskotið

Føroya Kærustovnur er sera nógv broyttur, síðani hann bleiv settur á stovn í 1998. Fleiri kærunevndir eru lagdar til stovnin, umframt at eisini aðrar nevndir, ið ikki viðgera kærur, eru lagdar til stovnin.

Nevndirnar eru í nógvar mátar sera ymiskar. M.a. er sera stórir munur á málbólkunum hjá teimum ymsu nevndunum, t.d. kann talan vera um ein borgara, kærara ella umsøkjara. Hesir persónar eru í sera ymiskum støðum, og tí er eisini munur á, hvørji atlit eiga at verða tikin móttvegis teimum ymsu málbólkunum.

Tørvur var á at fáa eftirmett virkseimið og skipanina hjá Kærustovninum og fáa eitt tilmæli um møguligar broytingar og tillagingar, so stovnurin fer at hóska betur til tað samfelag og tann fyrisitingarbygnað, sum er í dag.

Løgmaður setti 29. mars 2019 ein arbeiðsbólk at gera eina frágreiðing um hesi viðurskifti. Arbeiðsbólkurin læt lögmanni álit og tilmæli tann 16. oktober 2020.

1.2. Galdandi lóggáva

1.2.1. Almenna fyrisitingin var ofta fyri atfinningum tíðliga í 1990-árunum og fram, og ofta varð tað ført fram, at rættartryggin fyri borgaran var ov vánalig. Umsitingin var ov drúgv, og viðgerðin ov tilvildarlig. Slíkar atfinningar vendu sær eisini móti kærúmálsviðgerðini, har fólk m.a. settu spurnartekn við, hví tað tók fleiri ár at fáa eina avgerð frá einum myndugleika og uppافتur fleiri ár at fáa avgerðina roynda av einum kærummyndugleika, uttan at partarnir fingi innlit í, hvussu málini vóru fyrireikað og viðgjørd.

Fyrstu stig at stovna kærunevndir blivu tikin longu tíðliga í 1990-árunum. Við løgtingslóg nr. 121 frá 1991 um toll kundu avgerðir um toll, tiknar av táverandi Toll- og Skattstovu Føroya, kærast til Tollkærunevndina. Síðan bleiv við løgtingslóg nr. 136 frá 1992 um meirvirðisgjald stovnað ein meirvirðisgjaldskærunevnd. Kærunevndin í almannamálum bleiv síðan stovnað við løgtingslóg nr. 47 frá 1993, og við løgtingslóg nr. 169 frá 1997 um toll- og skattafyrising bleiv kærummyndugleikin í álíkningsmálum fyrst lagdur til kommunalar skattakærunevndir og síðan eina landsskattakærunevnd.

Tá ið hesar fyrstu og seinni kærunevndir blivu skipaðar, vóru vanligu grundgevingarnar, at ein kærunevnd hevur við sær, at orkan í landsstýrinum/ráðnum verður frígivin og kann raðfestast betur. Atlit at óheftni og valdsbýti var eisini vanligur partur av grundgevingunum. Hetta seinna í sambandi við, at landsstýrið annars hevur bæði ábyrgd av at gera yvirskipaðar reglur og samstundis taka avgerð í ítøkiligum kærúmálum. Síðan hava eisini atlit at skjótari og betri viðgerð í kærunevnd, sum umframt lögfrøðiligan førleika eisini skal vera samansett av fólki við aðrari fakligari bakgrund, verið førd fram.

Ein onnur grundgeving fyri at skipa kærunevndir er atlit ið at halda politiska myndugleikan burtur frá ítøkiligum avgerðum í einstaklingamálum. Rákið í fyrisitingarpolitikkinum seinastu tiggju árinum hevur verið, at politiska leiðslan skal stýra í stórum og ikki í smálutum. Fatanin tykist vera, at tað er *óheftni* av politiskari uppiblanding – og frávera av beinleiðis politiskari uppiblanding – sum serliga gevur fyrisitingaravgerðum legitimitet.

Nakrar av somu atfinningum, sum upprunaliga vórðu nýttar sum grundgeving fyri at seta kærunevndir, blivu kortini eisini seinni settar fram móti teimum upprunaligu kærunevndunum, serliga at tær høvdu ov litla skrivstovuorku og arbeiddu ov seint. Í 1998 varð tiskil gjørt av at seta á stovn ein felags kærustovn, sum í fyrstu atløgu skuldi vera skrivstova, sum tók sær av virkseminum hjá Kærunevndini í almannamálum, Landsskattakærunevndini og Meirvirðisgjald- og Tollkærunevndini.

Kærustovnurin vaks skjótt, og alsamt fleiri nevndir komu aftrat. Kærustovnurin er í lötuni skrivstova hjá 12 ymiskum nevndum.

Kærunevndirnar eru vanligast á økjum, ið hava stóra mongd av líknandi fyrisitingarrættarligum avgerðum, sum t.d. á skattaøkinum, almanna- og heilsuøkinum ella byggiokinum, men eisini á økjum, har talan ikki er um stórt tal av avgerðum, eru kærunevndir skipaðar. Hetta kann hava samband við, at nevndin skal hava onkran ítøkiligari serkunnleika, sum ikki verður roknað við, at umsitingin hjá landsstýrismanninum hevur. Eitt dømi um hetta er Psykiatriska Sjúklingakærunevndin. Aftur aðrar nevndir eru, ið ikki so væl, ella ikki bara, kunnu síggjast sum fyrisitingarrættarligur kærummyndugleiki, eitt nú Fjølmiðlakærunevndin og Høvuðsbarnaverndarnevndin.

Allar kærunevndirnar eru kollegialar eindir, og tær fylgja tiskil ikki meginregluni í fyrisitingini um sokallaða monokratiska skipan, t.e. at ein einstakur persónur (stjóri ella líknandi) stýrir virkseminum.

Kærunevndir, sum í lötuni eru skipaðar kring Føroya Kærustovn, eru hesar:

- 1) Kærunevnd í almanna-, familju- og heilsumálum.
- 2) Skatta- og avgjaldskærunevndin.
- 3) Kærunevndin í lendismálum.
- 4) Vinnukærunevndin.
- 5) Kærunevndin fyri Studna.
- 6) Skuldarumskipanarnevndin.
- 7) Kærunevndin hjá Barsilsskipanini.
- 8) Kærunevndin hjá Arbeidsloysisskipanini (ALS).
- 9) Fjølmiðlanevndin.
- 10) Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- 11) Psykiatriska sjúklingakærunevndin.
- 12) Tvingsilsnevndin.

1.2.2. Valið av nevndunum

Tað eru landsstýrisfólkini á avvarðandi málsøki, sum tilnevna nevndarlimir, í summum førum eftir tilmæli frá feløgum ella áhugabólkum. Lógarásetingar eru kortini ikki um, hvussu valið fer fram, ella hvussu ofta limir kunnu veljast aftur.

1.2.3. Kærustovnur, kærunevndir og virki teirra

Her verður í stuttum lýst, hvussu kærunevndirnar virka, arbeidsgongdir og arbeidsviðurskifti.

Viðvíkjandi arbeidshátti kann í stuttum sigast, at øll vanlig avgerðarmál og eisini mong mál av prosessuellum slagi verða lögð fyri nevnd til stødutakan. Nøkur undantøk eru, so sum innlitsmál, ið mugu avgreiðast skjótt og ikki kunnu bíða eftir næsta nevndarfundi, ella mál, sum eiga at avvísast, tí tey falla uttan fyri heimildina hjá nevndunum. Slík mál avgreiða

lögfróðingarnir á Kærustovninum, og tey verða lögð til kunningar hjá nevdunum á næstkomandi fundi.

Tá ið nevnd hefur fund, eru nøkur grundleggjandi viðurskifti, ið atlit má takast til, og arbeiði, ið skal gerast, sama hvussu nógv mál skulu viðgerast á fundi, ella hvørja nevnd ið talan er um. Innkallingar skulu gerast, skjøl sendast, fundir skipast, fundarsamsýningar avgreiðast.

Viðgerðartíðirnar eru ymiskar frá nevnd til nevnd og vóru hesar í 2019 millum 6 dagar og 6½ mánað. Sum heild eru viðgerðartíðirnar helst á eini leið, tá ið hugsað verður um, at tær verða roknaðar frá tí degi, málini eru innkomin til Kærustovnin, inntil tey eru avgreidd á fundi. Íroknað viðgerðartíðina er øll tann tíðin, tað tekur at fáa málið lýst hjá avvarðandi myndugleika, hoyrt partarnar og skrivað lögfrøðiligt upprit um málið. Nevndirnar við stytstu viðgerðartíðunum, so sum Psykiatriska Sjúklingakærunevndin og Høvuðsbarnaverndarnevndin, krevja serliga skjóta viðgerð og hava serstakar viðgerðarmannagongdir sum tryggja, at so verður.

Flestu nevndirnar hava mánaðarligar fundir. So skjótt sum lögfróðingarnir eru lidnir við uppritini, verða tey lögð fyrri nevdarfund.

Við atliti til skjótleika í avgreiðsluni hevði tað ikki stýtt tað stóra um viðgerðartíðina, um málini vórðu avgreidd á skrivstovuni uttan at vera lögð fyrri nevnd, tá ið vit tosa um nevndir, ið hava mánaðarligar fundir, tí so mikið stutt er ímillum fundir.

Øvugt í teimum nevdum, sum ikki hava regluligar fundir, har hevði slík mannagongd ivaleyst stýtt um viðgerðartíðina. Øvugt er tað júst í nevdum, sum ikki mótast so ofta, at neyðugt er, at nevndirnar kunnu taka støðu til øll mál, fyrri at nevdarlimirnir fáa fatan av, hvat hendir á økinum.

1.2.3.1. Málsgongd og starvsfólkaligar ábyrgdir

Tað hevur verið so upprunaliga, at stjórin á Kærustovninum var við til allar fundir, las øll upprit, var við í kjakinum um øll mál og hevði innlit og yvirlit yvir alt nevdararbeiði. Hetta læt seg væl gera, tá ið triggjar nevndir vóru knýttar at stovninum. Í lötuni, nú tólv nevndir og samanlagt rættiliga víðfevnd lógarøki eru lögð til stovnin, ber hetta sjálvsagt ikki til longur. Tí er tað eisini so, at lögfróðingarnir á stovninum hava fakliga ábyrgd av ávísnum økjum hvør sær.

Mælt verður til at halda fast við einstreingjaða bygnaðin, sum hann er í dag, og ikki skipa stovnin við deildum. Hugsað verður, at bygnaðurin kann vera uppafur einfaldari við flötum bygnaði. Stovnurin er lítil, og neyðugt er at vera smidligur, so til ber at umskipa og býta arbeiðsorkuna eftir, hvussu nógv mál eru, og hvussu starvsfólkahópurin broytist.

Tann einstreingjaða bygnaðurin kann hava við sær, at starvsfólk eiga at fáa viðbót, sum samsvarar við ta eyka ábyrgd og neyðugu servitan, sum liggja í nýggju uppgávuunum.

1.2.3.2. Praktiska arbeiðsbýtið millum Kærustovnin og nevdarlimir

Áðrenn mál verður lagt fyrri nevnd, verður upprit við tilmæli um avgerð vanliga gjørt av lögfróðingi á Kærustovninum. Upprit og tilhoyrandi skjøl vera senda nevdarlimunum fyrri fundin, so tey hava møguleika fyrri at seta seg inn í málini undan fundinum.

Fleiri nevdarformenn eru advokatar, og teirra royndir í rættarskipanini geva eina øðrvísi og kanska praktiskari áskoðan á málini. Teirra serkunnleiki og víða sjónarhorn hevur stórt virði,

men vanligur fyrisitingarrættur er ikki altíð teirra sterkasta serfrøði. Aðrir formenn starvast í fyrisitingini og hava tí ofta fleiri royndir við fyrisitingarrætti. Samspælið millum uttanhýsis og innanhýsis serkunnleikan gevur í ávísimum málum góða synergieffekt í viðgerðini, men størsti parturin av fakligu viðgerðini hendir í innanhýsis samskipti millum starvsfólkini á Kærustovninum og í minni mun við nevndirnar, ið vanligu gerast partur av viðgerðini rættiliga seint í tilgongdini. Í hesum sambandi kann verða viðmerkt, at fyrisitingarrættarlig kæriviðgerð og almennur rættur sum heild eru serøki hjá Kærustovninum, og størsti parturin av málunum, sum verða lögð fyri Kærustovnin, snýr seg um kærur um avgerðir hjá almennum myndugleikum.

Ein kann tískil ivast í, hvussu munadygt fakliga “kvalitetseftirliti” uttanífrá er, tá ið hugsa verður um, at upprunaliga endamálið við at skipa kærustovn á henda hátt var at fáa arbeiðsbýti millum serkøna nevnd og skrivstovu.

Í samskipti við advokatar umboðandi borgarar og viðskiftafólk annars fáa starvsfólk á Kærustovninum mangan ta fatan, at uttanhýsis fatanin er, at tað eru starvsfólk á Kærustovninum sjálvi, sum í veruleikanum taka avgerðirnar. Í hesum liggur á ongan hátt ein tilonkisgerð av arbeiðinum hjá nevdunum, men hetta er bara ein staðfesting av, at skrivstovan sum er longu ger týðningarmesta arbeiðið, og at borgarar ofta fata Kærustovnin sjálfvan sum myndugleikan.

1.2.3.3. Virksemin á Kærustovninum í 2019

Tilsamans 372 nýggj mál komu inn til Kærustovnin í 2019 og er hetta væl hægri enn undanfarna ár, tá 331 mál vórðu móttikin. Hækkingin er at síggja hjá flestu nevdunum tó so, at størsta hækkingin í mun til undanfarna ár er at síggja hjá Kærunevdini í lendumálum, Skatta- og avgjaldskærunevdini og Kærunevdini í almanna-, familju- og heilsumálum. Hinvegin eru færri mál innkomin til Vinnukærunevdina, Psykiatriska Sjúklingakærunevdina og Høvuðsbarnaverndarnevdina enn undanfarna ár. Merkisvert er kanska, at bert eitt mál er innkomið til ávíkavist Kærunevdina hjá ALS og Kærunevdina hjá Barsilsskipanina hetta árið. Kærunevndin hjá ALS fekk annars 14 kærur árið frammanundan, meðan Kærunevndin hjá Barsilsskipanini onga kærur móttók tað árið.

1.3. Stýrisskipanarlógin § 35. Kann Kærustovnurin taka endaligar fyrisitingarligar avgerðir?

§ 1 í stýrisskipanarlógini, t.e. løgtingslóg nr. 103 frá 26. juli 1994 um stýrisskipan Føroya, sum broytt við løgtingslóg nr. 75 frá 25. mai 2009, ger endaliga *valdsbýtið* upp í yvirtiknum málum, og førir m.a. við sær, at lóggevandi, úttinnandi og dømandi valdið ikki kann lata hetta vald frá sær sjálv, heldur ikki við løgtingslóg. Ásett er at úttinnandi valdið er landsstýrið, og bert landsstýrið, og úttinnandi heimildir kunnu ikki leggjast til løgtingsnevnd. Tað sæst á bls. 174 ff í álitinum um stýrisskipanarviðurskipti Føroya frá 1993, at § 1 tó ikki er til hindurs fyrir, at fyrisitingarligar heimildir verða lagdar slíkum ráðum og nevdum, sum umrøddar og heimilaðar eru eftir § 35.

Stýrisskipanarlógin § 35 ásetir: *Hóast § 1 kann við løgtingslóg í nærri ásettan avmarkaðan mun heimild verða latin nevdum, stýrum og ráðum at taka endaligar fyrisitingarligar avgerðir.*

Í álitinum verður á bls. 190 sum viðmerking til grein 35 í stýrisskipanarlógini m.a. sagt soleiðis:

“Eftir § 1 er útinnandi valdið hjá landsstýrinum, og allur fyrisitingarligur avgerðarrættur kann sostatt við lögtingslóg bert leggjast til landsstýrið, ella til kommunustýrini sbr. § 56, um hann ikki skal ganga ímóti stýrisskipanini.

Í ávísum forum kunnu tó verða umstøður, sum gera tað ynskiligt, at bólkar, sum eru óheftir av landsstýrinum, mynda eina nevnd, stýri ella eitt ráð, sum hevur endaliga fyrisitingarliga avgerðarrættin, og er tí í greinini ásett, at hóast § 1, so kunnu við lögtingslóg setast nevndir, sum taka endaligar fyrisitingarligar avgerðir á ávísum nærri ásettum avmarkaðum málsøkjum.”

Hóast at § 35 einans nevnrir nevndir, stýri og ráð, verður mett at um ein kærunevnd kann taka endaliga fyrisitingarrættarliga avgerð, so kann ein óheftur kærustovnur eisini gera tað.

Her má § 35, sum er so vanligt, tá ið grundlógir og stýrisskipanarlógir verða tulkaðar, tulkast eftir sínum endamáli heldur enn strangt eftir bókstavinum. Undantakið, sum § 35 ger til § 1 í stýrisskipanarlógini er orsakað av, at tey óheftu organ, sum verða nevnd í § 35, eru tey sum man hevur sæð fyri sær sum teir uppløgdu sjálvstøðugu stovnar, sum kunnu koma aftrat Løgtingi, landsstýri og dómstólum. Umvent kann ætlanin við § 35 ikki hava verið, at ein stovnur, sum ikki kann bólkast sum nevnd, stýri ella ráð, ikki kann vera undantak til § 1 á sama hátt sum hesir. Talan er í roynd og veru einans um ein heldur tilvildarligan mun á einum sjálvstøðugum myndugleika, hvørs ovasta leiðsla stendur í fleiri persónum (kollegialur myndugleiki) mótsatt einum sjálvstøðugum myndugleika, hvørs ovasta leiðsla stendur í einstøkum persóni (monokratiskur myndugleiki).

Øll tey atlit sum hava verið nevnd sum grundgeving fyri at tað leggja kæruviðgerð í óheftar kærunevndir, gera seg á sama hátt galdandi fyri at leggja kæruviðgerð til ein óheftan kærustovn. Einasti munurin er at Kærustovnurin fer at taka avgerðirnar í staðin fyri at leggja upprit og tilmæli til ein kærunevnd, sum tekur avgerðina.

Í dag hava tær ymisku kærunevndirnar ábyrgdina av ítøkiligum avgerðunum, sum tær taka, og kærunevndirnar standa einans til svars mótvegis dómstólunum í mun til avgerðirnar sjálvar. Tað sama verður galdandi, tá ið Kærustovnurin tekur endaligu avgerðina; tá fer Kærustovnurin einans at standa til svars mótvegis dómstólunum í mun til avgerðirnar sjálvar.

1.4. Endamálið við uppskotinum

Endamálið við uppskotinum er at skipa Kærustovnin sum sjálvstøðugan og óheftan myndugleika. Hetta hevur við sær, at 11 kærunevndir og aðrar nevndir verða tiknar av yvir eitt tíðarskeið uppá 2 ár, og at ein kærunevnd verður flutt.

Við uppskotinum verður serstøk lögtingslóg fyri virkseimið hjá Føroya Kærustovni, sum ásetur, hvørji mál kunnu avgreiðast av stovninum og hvussu, eins og ásetingar verða um onnur viðurskifti, so sum óheftni o.a. Skotið verður upp, at felags reglur eru fyri viðgerðina á stovninum.

1.4.1. Avtaka nevndir og flyta virkseimi til Kærustovnin

Skotið verður upp at taka av ellivu av nevndunum, sum Kærustovnurin er skrivstova hjá. Tær heimildir, sum hesar nevndir í dag hava, skulu flytast til Kærustovnin. Tað merkir, at Kærustovnurin framyvir skal viðgera og taka avgerð í kærumálunum, sum tær átta kærunevndirnar hava, og Kærustovnurin skal eisini taka avgerð í teimum málum, sum tær triggjar avgerðarnevndirnar hava.

Talan er um fylgjandi nevndir:

- Kærunevndina í almanna-, familju- og heilsumálum.
- Skatta- og avgjaldskærunevndina.
- Kærunevndina hjá Studna.
- Kærunevndina í lendismálum.
- Vinnukærunevndina.
- Kærunevndina hjá ALS.
- Kærunevndina hjá Barsilsskipanini.
- Psykiatriska Sjúklingakærunevndin.
- Skuldarumskipanarnevndina.
- Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- Tvingsilsnevndin.

Flestu av avgerðunum hjá nevndunum er grundaðar á fyrisitingarrættin, og lögfrøðin er tann berandi parturin av viðgerðini. Henda servitan er á Kærustovninum, og tí kunnu lögfrøðingarnir á stovninum avgreiða flestu máluni. Í teimum málum, har neyðugt er at hava serkøna ráðgeving, t.d. frá læknum ella byggikønum, ber til at hava eina skipan, har serkøn eru knýtt at stovninum sum ráðgevar at taka til, tá ið tað verður mettt neyðugt.

Skotið verður upp at avtaka *Høvuðsbarnaverndarnevndina* og í staðin lata lögfrøðingar á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Barnaverndarøkið er so mikið serligt, at tað verður ikki mettt nóg mikið at hava serkøn sum ráðgevandi, tá ið avgerð skal takast í hesum málum. Mettt verður neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Nøkur mál kunnu og verða avgjørd út frá skrivligum tilfari. Men flestu mál verða viðgjørd á samráðingarfundum, har partarnir fáa høvi at mæta fyri nevndini. Nevndarlimirnir fáa høvi at spyrja bæði barnaverndartænastuna um hennara tilmæli og hoyra foreldrini, áðrenn niðurstøða verður gjørd. Neyðugt er tískil at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum á hesum øki.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mettt, at hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønum.

Eisini viðvíkjandi *Psykiatriska Sjúklingakærunevndin* verður skotið upp at avtaka *kærunevndina* og í staðin lata lögfrøðingar á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Eins og við Høvuðsbarnaverndarnevndini er talan um kærunevnd, har tað er neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Í Psykiatrisku sjúklingakærunevndini er avgerandi, at lækni er við í viðgerðini av kærunum. Her mæta kærararnir ofta á fundi, og meting skal ikki bara gerast um tvingsilsinntrevini, sum eru framd, men ofta eisini um støðuna hjá kæraranum fundardagin. Ein partur av grundarlagnum fyri avgerðini er frágreiðing frá kærara. Her er tí neyðugt við serkønum, í øllum førum lækna, sum parti av avgerðarmyndugleikanum.

Lögfrøðiligi kunnleikin er tó á Kærustovninum, og tí kann hetta økið skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønum.

Eisini viðvirkjandi *Tvingsilsnevndin* verður skotið upp at avtaka *nevndina* og í staðin lata lögfrøðingar á Kærustovninum saman við serkønnum taka avgerð í hesum málum.

Tvingsilsnevndin hevur víttfevrandi málsøki, ið fevnir um bæði nógv og ymisk mál. Tvingsilsnevndin tekur bæði støðu til, um tilmæli um tvingsilsinntrev frá kommunum og Almannaverkinum kunnu góðkennast, samstundis sum nevndin eisini viðger kærur um framd tvingsilsinntrev og ávísar avgerðir hjá myndugleikum.

Enn hevur nevndin ikki virkað so leingi, og tí er royndirnar hjá Kærustovnunum við hesi nevndini enn sera avmarkaðar. Mett verður at virkseimið hjá hesi nevndini í fleiri førum kann javnmetast við virkseimið hjá Psykiatriska Sjúklingakærunevndini, sum Kærustovnurin hevur verið skrivstova hjá síðani 2009.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mett at eisini hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønu. Í lógaruppskotinum verður Tvingsilsnevndin tann seinasta nevndin, sum verður tikin av tann 1. januar 2024.

1.4.2. Fjølmiðlanevndin flytast aðrastaðni

Skotið verður upp at flyta skrivstovuvirkseimið hjá Fjølmiðlanevndini av Kærustovninum. Virkseimið á Kærustovninum er skipað rundan um viðgerð av stakmálum. Miðað verður eftir at gera niðurstøður, um tað so er í einstøkum kærumálum, í viðgerð av umsóknum, ella tá ið ræður um góðkenning av tilmælum.

Í samsvari við hetta er uppgávan á Kærustovninum viðvirkjandi Fjølmiðlanevndini avmarkað til kæriviðgerð. Men ein fjølmiðlanevnd kundi gjørt so nógv annað, so sum at skipa fyri kunning ella kjaki um fjølmiðlaviðurskifti. Hetta útfarandi virkseimið, sum kundi verið útint við ráðstevnum, greinum, viðmerkingum o.a., sampakkar ikki serliga væl við virkseimið á Kærustovninum, sum er at avgreiða stakmál. Røkkur tíðin ikki til alt, vil tað vera so, at mál, har borgarar bíða eftir úrsliti í einum kærumáli, verða raðfest fremri enn slíkt kunnandi virkseimi, sum ikki er kravfest.

Innihaldsliga eru hesi mál eisini øðrvísi enn hini kærumálini á stovninum. Talan er meira um eina fjølmiðlaetiska heldur enn eina lögfrøðiliga meting, tá ið um hesar kærur ræður. Fyri at loysa fjølmiðlamál er tí tørvur á aðrari servitan enn lögfrøði, og hon finst hjá fjølmiðlunum. Best hevði tí verið, um fjølmiðlarnir sjálvir høvdu um hendi hesa nevnd. Tað eru eisini teir, sum eiga og duga best at seta mørkini fyri góðum fjølmiðlasiði. Í øðrum Norðurlondum (Danmark og Noreg) er tað miðlarnir sjálvir, sum skipa virkseimið hjá sínum fjølmiðlanevndum.

Um onkur hevði fulla ábyrgd av nevndini, eisini tí partinum, sum ikki snýr seg um kæriviðgerð, hevði nevndin kanska eisini komið meira til sín rætt.

Sambært § 41 í lögtingslóg nr. 45 frá 16. mai 2006 um fjølmiðlaábyrgd, sum broytt við lögtingslóg nr. 30 frá 30. apríl 2007, er tað landsstýrið sum setir Fjølmiðlanevndina, og sambært § 52, stk. 2 rindar landskassin fyri skrivstovuhald hjá Fjølmiðlanevndini. Sambært lógini er tískil onki til hindurs fyri, at skrivstovan hjá Fjølmiðlanevndini er aðrastaðni enn á Kærustovninum.

1.4.3. Serliga skipan fyri, hvussu Kærustovnurin tekur avgerð sum sjálvstøðugur myndugleiki

Mælt verður til at gera serliga skipan fyri, hvussu Kærustovnurin tekur avgerð sum sjálvstøðugur myndugleiki.

Í dag eru tað nevndir við trimum ella fimm fólki, sum taka tær avgerðir, har Kærustovnurin hevur um hendi skrivstovuvirksemi. Mælt verður til at varðveita hesa kollegialu skipan á tann hátt, at tað altíð eru minst trý fólk, sum eru við í viðgerðini hjá Kærustovninum av øllum málum. Við hesum fæst fyrimunurin av kollegialu skipanini, sum er at fleiri heilar hugsa betri enn ein, og at sjónarmið verða mýkt til og betra í kjaki millum fleiri.

Við tað at meginreglan er at tað eru *triggir lögfrøðingar*, sum eru við í hvørjari avgerð, ber til at tryggja góðskuna í avgerðunum, samstundis sum byrgt verður fyri, at onkur situr púra einsamallur við einum fakøki. Tað verður mett at vera ein fyrimunur, at við hesi skipan skulu lögfrøðingarnir eisini royna síni sjónarmið við sínar javnlíkar, og hetta eigur alt annað líka at geva eina betri viðgerð og elva til betri avgerðir.

Stjórin kann eisini gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum *persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika*, tá ið tað verður mett at gagna viðgerðina av málinum.

Í málum, har serligur serkunnleiki verður mettur neyðugur fyri viðgerðina, kann Kærustovnurin verða settur við stjóranum og einum ella tveimum lögfrøðingum umframt einum ella tveimum viðkomandi serkønnum.

Orsøkin til at tey serkønu ikki eru við í øllum avgerðum er, at nøkur mál eru reint lögfrøðilig, og tá hevur ikki-lögfrøðiligur fakkunnleiki ongan nevneverdan týðning fyri viðgerðina av málinum.

Heimild er fyri at seta Kærustovnin við *fimm lögfrøðingum* í serligum førum. Tað kann vera, tí talan er um serliga prinsipielt mál, serliga trupult mál ella kanska serliga torgreitt mál, at mett verður, at fleiri skulu vera við í viðgerðini. Tað eigur at vera undantakið, at neyðugt er at hava fimm lögfrøðingar við í eini viðgerð. Eisini í hesum málum kann stjórin gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum *persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika*, tá ið tað verður mett at gagna viðgerðina av málinum.

1.4.4. Serkunnleiki knýttast til Kærustovnin

Tá ið kærunevndirnar verða avtiknar, kann annar fakligur serkunnleiki enn lögfrøði sostatt í staðin fyri at vera í sjálvari kærunevndini verða knýttur til Kærustovnin sum serkønir ráðgevar ella beinleiðis verða sett sum starvsfólk á Kærustovninum.

Talan verður um serkunnleika so sum lækni, sálarfrøðingur, sosialráðgevi, námsfrøðing, heilsufrøðing, barnaserkøn, roknskaparkøn, byggikøn, serkøn viðvíkjandi ravmagni, serkøn viðvíkjandi fjarskifti, serkøn í djórasjúkum, serkøn í matvørum, serkøn í aling, serkøn í kapping, serkøn í roknskapi og serkøn í tryggingarvirksemi – cand. act. o.a.

Í starvsskipanini fyri Kærustovnin verður ásett, hvørjir serkunnleikar vanligu eiga at verða tiknir við í fyrireikingini av málum á ávísnum málsøki.

Í aðra mátar verður það stjórin sum í hvörjum einstökum málið má meta um, hvörji mál tærva ikki-lögfrøðiliga fakkøna hjálp – bæði í mun til fyrireikingina av málinum og til sjálva viðgerðina av málinum.

Það er í lógaruppskotinum lagt upp til at Kærustovnurin sjálvur, t.e. stjórin, sum velur tey serkønu. Hetta út frá tí hugsan, at tey sum er serkøn í kærumsálsviðgerð, mugu metast at vera næst til at meta um, hvörjari serfrøði brúk er fyri. Tey serkønu vera vald fyri 3 ár í senn og kunnu endurveljast.

1.4.5. Tíðarætlan og skiftistíðarskeið

Skotið verður upp, at nevndir verða tiknar av og avgerðarheimildin flutt til Kærustovnin, og at hetta verður gjørt líðandi, so at ein ávís skiftistíð verður, har Kærustovnurin tekur avgerðir á ávís sum økjum, samstundis sum Kærustovnurin hevur skrivstovuvirksemið um hendi á øðrum økjum.

Í uppskotinum er skotið upp, at skiftistíðarskeiðið er tvey ár, frá 1. januar 2022 til 1. januar 2024. Tá ið henda skiftistíðin er av, tekur Kærustovnurin avgerð á øllum økjum, undantikið eftir fjølmiðlalogini.

Í uppskotinum er skotið upp fylgjandi skiftistíðarskeið:

Tann 1. januar 2022 verða hesar kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í almanna-, familju- og heilsumálum.
- 2) Skatta- og avgjaldskærunevndin.
- 3) Kærunevndin hjá Studna.

Tann 1. juli 2022 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í lendismálum.
- 2) Vinnukærunevndin.
- 3) Skuldarumskipanarnevndin.

Tann 1. januar 2023 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin hjá Arbeidsloysisskipanini, ALS.
- 2) Kærunevndin hjá Barsilsskipanini.

Tann 1. juli 2023 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- 2) Psykiatriska sjúklingakærunevndin.

Tann 1. januar 2024 verður Tvingsilsnevndin tikin av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

1.4.4. Framtíðin

Lagt verður upp til, at Kærustovnurin fer frá eini skipan, har øll mál skulu fyrireikast at leggja fyri nevndir, til eina skipan, har avgerðirnar verða tiknar á stovninum. Henda skipan verður mett at vera einfaldari enn skipanin í dag við tólv ymiskum nevndum, hvør við sínari reglugerð.

Fyri at undirbyggja hetta verður lagt upp til, at útgangsstøðið er, at somu málsviðgerðarreglur eru fyri alla viðgerð á Kærustovninum. Í stuttum kann sigast, at um ikki annað er ásett í serlóg, verða øll mál viðgjørd eftir grundreglunum í fyrisitingarlógini og í reglunum um Kærustovnin sum bakstøði.

Tá ið nýggj øki frameftir skulu leggjast til Kærustovnin, er útgangsstøðið soleiðis, at kærugongdin verður beinleiðis til Kærustovnin. Kærustovnurin avgerð, um neyðugt er at innheinta ráðgeving frá serkønum, ella um talan er um mál, har serkøn eiga at vera við sum partur av avgerðarmynduleikanum. Nærri reglur um hetta verða ásettar í starvsskipanini fyri Kærustovnin, sbr. § 2, stk. 4 í lógaruppskotinum.

1.4.5. Slag av málum

Kæruviðgerð av almennum avgerðum var við stovnan og má framvegis metast at vera fremsta endamálið við Kærustovninum. At savna alla almenna kæruviðgerð á einum staði má vera aðalendamálið. Hetta forðar tó ikki fyri, at Kærustovnurin eisini kann taka sær av øðrum uppgávum.

Størsti parturin av málunum, sum Kærustovnurin viðger, og har fremsti førleikin hjá stovninum er, er í fyrisiting og almennum rætti. Mælt verður til, at Kærustovnurin eisini frameftir heldur seg á hetta økið. Privatrættarlaga økið við t.d. avtalurættinum er ikki eitt øki, sum Kærustovnurin hevur nógvar royndir við, og mál, sum t.d. viðvíkja trætum millum borgarar, verða ikki mett at hóska serliga væl saman við virkseminum á Kærustovninum.

Innan fyri hesar rammur verður mett, at Kærustovnurin kann taka sær av øðrum uppgávum enn kærumálsviðgerð. Hetta vísa royndirnar við Høvuðsbarnaverndarnevndini og Skuldarumskipanarnevndini. Hesar báðar nevndir viðgera ikki kærur og falla tí uttan fyri uppruna endamálið við Kærustovninum. Men í báðum førum er talan um avgerðir, har meginreglur frá vanliga fyrisitingarrættinum eru viðkomandi, og har tørvur er á at menna fyrisitingarrættarlig virðir av ymiskum slagi og røkja serliga týðandi atlit sum at tryggja líka viðgerð og rættartrygd í breiðastu merking.

Mælt verður tó frá, at uppgávur, sum fata um bæði *ráðgeving og kæruviðgerð á sama øki*, verða lagdar til stovnin. Tað verður ikki mett hóskaði, at sami myndugleiki tekur sær av báðum uppgávum. Umframt at orka verður tikin frá primeru uppgávuni at røkja kærumálsviðgerð økir ráðgeving og kærumálsviðgerð á einum og sama stovni um somu tíð vandan fyri, at kærumyndugleikin gerst ógegnigur.

Mælt verður eisini frá, at uppgávur, har *uppsøkjandi og útfarandi virksemið* er høvuðsuppgávan verða lögð til stovnin. Kærustovnurin fer altíð at raðfesta kæruviðgerð og málsviðgerð fremst, og tá kann slíkt uppsøkjandi virksemi lætt detta burtur ímillum. Hervið verður ikki sagt, at starvsfólk á Kærustovninum ikki yvirhøvur skulu luttaka í uppsøkjandi og útfarandi virksemi. Tað kann eitt nú vera hóskaði, at starvsfólk á Kærustovninum luttaka í almennum orðaskifti og geva íkast til almenna kunning um týðandi fyrisitingarrættarligar spurningar, um hetta ikki nertir við einstøk mál ella á annan hátt er óheppið fyri teirra óheftni. Sjónumið er meira tað, at nevndir og virksemi kring lóggávu, har tað væntast, at útfarandi og uppsøkjandi virksemi er ein týðandi ella integreraður partur, er neyvan væl egnað til Kærustovnin.

Ítøkiliga skal viðmerkjast, at eitt økið, sum fyrr hevur verið upp á tal at leggjast til Kærustovnin,

eru *kærur um starvsfólkaviðurskipti*. Kærustovnurin hefur fyrr mælt frá, at hesi mál verða lögð til stovnin og hildið verður fast við hesum tilmæli. Starvsfólkaviðurskipti hava sjálvsagt eina fyrisitingarrættarlaga síðu, men málini eru um somu tíð so vovin inn í leiðsluheimildir og onnur viðurskipti, har menniskjansliga atlitid hefur stóran týdning, at tað er ikki skilagott at leggja fyrisitingarligu ábyrgdina út um myndugleikastigveldið til óhefta kærunevnd ella myndugleika.

Møguleiki er longu fyri at royna slík mál fyri óheftum myndugleikum, nevnilig dómstólunum, og hava teir valt at halda sína roynd so, at einans eyðsýnd mistøk verða sett til vikis, meðan teir sjáldan hava meining um metingarspurningar. Arbeidsbólkurin helt verandi skipan vera nøktandi og sá ikki fyrimunin í at skipa Kærustovnin sum kærummyndugleika í setanarmálum. Løgmannsskrivstovan er samd við arbeidsbólkin um hetta.

1.4.6. Málstal og nýggj øki

Í sambandi við stovnan av nýggjum kærunevndum, og um kærugongdin skal vera til landsstýrismannin í eina tíð, áðrenn øki skal leggjast til eina móguliga kærunevnd, hefur serliga talið av móguligum kærur verið havt á lofti. Viðhvørt verður mett, at er talið av kærur serliga lítið, er ikki hósandi at stovnseta nýggja nevnd at viðgera kærurnar.

Um útgangsstøðið frameftir verður, at kærugongdin verður lögð til Kærustovnin, er tað ikki avgerandi, hvussu nógv mál væntandi verða á einum øki. Eisini øki við heilt fáum málum kunnu leggjast til stovnin.

Hin spurningurin, um tað er skynsam, at kærugongd í eina tíð er til stjórnarráðið, áðrenn støða verður tikin til, um kærunevnd skal setast, er mest politisk og veldst mest um økið og áhugan fyri at fylgja við og ávirka.

1.4.7. Fígging

Verða nevndir tiknar av, eru nevndarsamsýningar, sum ikki skulu rindast. Hinvegin skal leggjast upp fyri, at útreiðslur í staðin verða til tey serkønu, og eisini skulu starvsfólk á stovninum væntandi hava viðbót fyri ta servitan og eyka ábyrgd, sum liggur í at taka avgerðirnar. Tí er framvegis neyðugt at taka støðu til játtanina hjá Kærustovninum, um ætlanin er at leggja nýggj øki til stovnin.

1.4.8. Viðvíkjandi bygnaðinum á stovninum

Mett verður, at tað er ikki neyðugt at skipa Kærustovnin við deildum, men heldur halda fast við einstreingjaða bygnaðin, sum hann er í dag. Kanska heldur gera bygnaðin upp aftur einfaldari við at hava heilt flatan bygnað. Stovnurin er lítil, og tað er neyðugt at hava ein fleksibilitet, at kunna fordeila alt eftir, hvussu málstølini og starvsfólkahópurin broyrist.

1.5. Samandráttur av nýskipanini við uppskotinum

Ellivu av nevndunum, sum Kærustovnurin er skrivstova hjá, verða tiknar av. Tær heimildir, sum hesar nevndir í dag hava, skulu flytast til Kærustovnin. Tað merkir, at Kærustovnurin framyvir skal viðgera og taka avgerð í kærumálunum, sum tær átta *kærunevndirnar* hava, og Kærustovnurin skal eisini taka avgerð í teimum málum, sum tær triggjar *avgerðarnevndirnar* hava.

Talan er um fylgjandi nevndir:

- Kærunevndina í almanna-, familju- og heilsumálum.
- Skatta- og avgjaldskærunevndina.
- Kærunevndina hjá Studna.

- Kærunevndina í lendismálum
- Vinnukærunevndina
- Kærunevndina hjá ALS.
- Kærunevndina hjá Barsilsskipanini.
- Psykiatriska Sjúklingakærunevndin.
- Skuldarumskipanarnevndina.
- Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- Tvingsilsnevndin.

1.5.1. Fyri *sje* av *kærunevndunum* og *einari nevnd* verður mett at flestu avgerðirnar eru grundaðar á fyrisitingarrættin, og lögfrøðin er tann berandi parturin av viðgerðini. Henda servitan er á Kærustovninum, og tí kunnu lögfrøðingarnir á stovninum avgreiða flestu málini. Í teimum málum, har neyðugt er at hava serkøna ráðgeving, t.d. frá læknum, byggikønum ella roknskaparkønum ber til at hava eina skipan, har serkøn eru knýtt at stovninum sum ráðgevar at taka til, tá ið tað verður mett neyðugt.

1.5.2. *Høvuðsbarnaverndarnevndina* verður tikin av og í staðin skulu lögfrøðingarnir á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Barnaverndarøkið er so mikið serligt, at tað verður ikki mett nóg mikið at hava serkøn sum ráðgevandi, tá ið avgerð skal takast í hesum málum. Mett verður neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Nøkur mál kunnu og verða avgjörd út frá skrivligum tilfari. Men flestu mál verða viðgjörd á samráðingarfundum, har partarnir fáa høvi at mæta fyri nevndini. Nevndarlimirnir fáa høvi at spyrja bæði barnaverndartænastuna um hennara tilmæli og hoyra foreldrini, áðrenn niðurstøða verður gjörd. Neyðugt er tískil at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum á hesum øki.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mett, at hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønu.

1.5.3. *Psykiatriska Sjúklingakærunevndin* verður tikin av og í staðin skulu lögfrøðingarnir á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Eins og við Høvuðsbarnaverndarnevndini er talan um kærunevnd, har tað verður mett neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Í Psykiatrisku sjúklingakærunevndini er avgerandi, at lækni er við í viðgerðini av kærnum. Her mæta kærararnir ofta á fundi, og meting skal ikki bara gerast um tvingsilsinntrevini, sum eru framd, men ofta eisini um støðuna hjá kæraranum fundardagin. Ein partur av grundarlagnum fyri avgerðini er frágreiðing frá kærara. Her er tí neyðugt við serkønum, í øllum førum lækna, sum parti av avgerðarmyndugleikanum.

Lögfrøðiligi kunnleikin er tó á Kærustovninum, og tí kann hetta økið skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønu.

Fyrstreytin fyri avtøku av hesi kærunevndini er, at ríkismyndugleikarni eru sinnaðir at gera broyting í Psykiatrilógini.

1.5.4. *Tvingsilsnevndin* verður tikin av og í staðin skulu lögfrøðingarnir á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Tvingsilsnevndin hevur víttfevnandi málsøki, ið fevnir um bæði nógv og ymisk mál. Tvingsilsnevndin tekur bæði støðu til, um tilmæli um tvingsilsinntrev frá kommunum og Almannaverkinum kunnu góðkennast, samstundis sum nevndin eisini viðger kærur um framd tvingsilsinntrev og ávísar avgerðir hjá myndugleikunum.

Enn hevur nevndin ikki virkað so leingi, og tí er royndirnar hjá Kærustovnunum við hesi nevndini enn sera avmarkaðar. Mett verður at virksemd hjá hesi nevndini í fleiri førum kann javnmetast við virksemd hjá Psykiatriska Sjúklingakærunevndini, sum Kærustovnurin hevur verið skrivstova hjá síðani 2009.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mett at eisini hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønu. Í lógaruppskotinum verður *Tvingsilsnevndin* tann seinasta nevndin, sum verður tikin av tann 1. januar 2024.

1.5.5. Skrivstovuvirksemd hjá *Fjølmiðlanevndini* verður flutt av Kærustovninum. Virksemd á Kærustovninum er skipað kring viðgerð av stakmálum. Miðað verður eftir at gera niðurstøður, tað verði seg í stakmálum, í viðgerð av umsóknum, ella tá ið ræður um góðkenning av tilmælum.

Í samsvari við hetta er uppgávan á Kærustovninum viðvíkjandi *Fjølmiðlanevndini* avmarkað til kæruviðgerð. Men ein fjølmiðlanevnd kundi gjørt so nógv annað, so sum at skipa fyri kunning ella kjaki um fjølmiðlaviðurskipti. Hetta útfarandi virksemd, sum kundi verið útint við ráðstevnum, greinum, viðmerkingum v.m., hóskar ikki væl á Kærustovninum og hevði ivaleyst skjótt blivið raðfest aftari enn uppgávurnar at avgreiða stakmál. Røkkur tíðin ikki til alt, vil tað so vera, at mál, har borgarar bíða eftir úrsliti í kærumáli, verða raðfest fremri enn slíkt kunnandi virksemd, sum ikki er kravfest.

Innihaldsliga eru hesi mál eisini øðrvísi enn hini kærumálini á stovninum. Talan er meira um eina fjølmiðlaetiska heldur enn eina lögfrøðiliga meting, tá ið um hesar kærur ræður. Fyri at loysa fjølmiðlamál er tí tørvur á aðrari servitan enn lögfrøði, og hon finst hjá fjølmiðlunum. Best hevði tí verið, um fjølmiðlarnir sjálvir høvdu um hendi hesa nevnd. Tað eru eisini teir, sum eiga og duga best at seta mörkini fyri góðum fjølmiðlasiði.

Um onkur hevur fulla ábyrgd av nevndini, eisini tann partin, sum ikki snýr seg um kæruviðgerð, hevði nevndin kanska eisini komið meira til sín rætt.

1.5.6. Í uppskotinum er lagt upp til, at skiftistíðarskeiðið er tvey ár, frá 1. januar 2022 til 1. januar 2024. Tá eru 11 nevndir tiknar av og *Fjølmiðlanevndin* flutt av Kærustovninum.

1.6. Ymiskir spurningar um Kærustovnin í fyrisitingarliga stigveldinum og í mun til stjórnarráðini

1.6.1. Hvussu verður arbeiðið í Kærustovninum skipað?

Eftir § 2, stk. 4 í uppskotinum ásetur Kærustovnurin sjálvur nærri reglur um starvsskipan sína. Undir verandi skipan hevur Kærustovnurin sum skrivstova fyri kærunevndir og

avgerðarnevndir sjálvur skipa arbeiðið og gjørt skynsamur mannagongdir. Tað verður tí væntað, at stovnurin eisini fer at megna tað aftan á umskipanina.

Í starvsskipanini vera reglur um skipan av stovninum og heimildir. Her eru mannagongdir fyrri virkseminum, alt frá móttøku til avgreiðslu. Soleiðis er her ásett, hvussu málini verða upplýst, hvussu avgerðir verða tiknar, hvør tekur avgerðirnar, hvussu og á hvørjum grundarlag. Sí meira um hetta í serligu viðmerkingunum til § 2, stk. 4.

1.6.2. Hvør hevur ábyrgdina av avgerðunum, sum Kærustovnurin tekur?

Hesin spurningurin er ikki so viðkomandi fyrri uppskotið um umskipan. Í verandi skipan hevur viðkomandi kærunevnd ábyrgdina av *ítøkiligum avgerðunum*, og kærunevndin stendur einans til svar mótvegis dómssvaldinum í mun til avgerðirnar sjálvar. Tað sama verður galdandi fyrri Kærustovnin sum óheftan sjálvstøðugan myndugleika.

Tað eru kortini onnur sløg av ábyrgd.

Fyrri at halda játtanina, ið stovnurin fær, stendur Kærustovnurin eins og í dag til svars yvirfyri sínum yvirskipaða setanarmyndugleika, sum er Løgmannsskrivstovan. Tað verður ongin broyting viðvíkjandi figgjarliga ábyrgdarbýtinum millum stovnin og stjórnarráðið.

Í dag standa kærunevndarlimir og starvsfólk á Kærustovninum til svar fyrri sínum setanarmyndugleika og tilnevndandi myndugleika í mun til at røkja størvini og sessirnar fakliga forsvarligt og samvitskufult. Ongin prinsipel broyting verður í so máta við umskipanini annað enn, at ábyrgarbytið millum nevndir og Kærustovnin verður burtur.

1.6.3. Hvørjar heimildir hava landsstýrismenn/stjórnarráðini mótvegis stjóranum á Kærustovninum?

Ongar. Kærustovnurin er í sínum virksemin ein óheftur myndugleiki uttan fyrri stigveldið hjá nøkrum einstøkum landsstýrismann og løgmanni. Hetta sæst í § 1, stk. 2 í uppskotinum, har tað er ásett, at Kærustovnurin í sínum virksemin er óheftur av tænastráðum viðvíkjandi viðgerð og avgerð av einstøku málunum.

Fyrisitingarliga støðan hjá Kærustovninum mótvegis Løgmannsskrivstovuni og hinum stjórnarráðunum verður tann sama, sum er galdandi fyrri klassiskar óheftar nevndir og ráð.

Stjórin stendur kortini setanarættarliga til svar fyrri sínum setanarmyndugleika í mun til umsitingina av sínum starvi, men stjórin kann ikki taka móti fyrisitingarligum boðum.

1.6.4. Skulu øll kærsmål leggjast til Kærustovnin?

Í álitinum um Føroya Kærustovn er ein viðgerð av hesum spurninginum í parti VI, sum er eftirmeting av grundgevingunum fyrri kærunevndum. Svarið er tó ikki so eintýðugt. Tað kunnu vera argumentir fyrri ikki at flyta øll mál úr stjórnarráði til Kærustovnin, tí stjórnarráðið missir førleika og vitan í og við, at hetta hendir. Ávís lóggáva kann hugsast at liggja betur eftir í stjórnarráðnum.

Í álitinum sigur arbeiðsbólkurin, at spurningurin um at leggja kærmyndugleikan og fyrisitingarmyndugleika uttanfyri stjórnarráðið fyrst og fremst er ein avgerð, sum landsstýrismaðurin saman við stjórnarráðnum má viðgera og avgera. Arbeiðsbólkurin metir, at kærums- og fyrisitingarviðgerð, tá ið avgerð er tikin um at leggja hana út, liggur betur hjá einum samlaðum stovni enn spjaddum og smáum nevndum.

Lógaruppskotið fylgir hesum tilmæli, og fevnr tí bert um tær kærunevndir og nevndir, hvørs virkseml longu í dag er lagt uttanfyri stjórnarráðið.

1.6.5. Kann landsstýrismaðurin taka kærumálini inn aftur í ráðið?

Útgangsstøðið er at landsstýrismaðurin er ovasti fyrisitingarligi myndugleiki innan sítt málsøki: Um hann ynskir at taka kærumál og onnur mál inn aftur í stjórnarráðið, so kann hann gera tað; men tá skal tað gerast sum almenn skipan, soleiðis at øll mál av slíkum slagi fara frá Kærustovninum aftur til stjórnarráðið at viðgera og avgera. Tað ber ikki til hjá landsstýrismanninum bara at taka einstøk mál inn í stjórnarráðið og lata Kærustovnin hava restina. Undir ongum umstøðum kann landsstýrismaðurin blanda seg upp í mál, meðan tað er ígongd, sbr. § 1, stk. 2 í lógaruppskottinum um óheftu støðu Kærustovnsins.

Tað er ymiskt, hvussu kærumál eru lögð uttanfyri stjórnarráðið. Í fleiri førum er tað í lögtingslóg heimilað landsstýrismanninum at leggja kærummyndugleika sín til eina kærunevnd, hvørs avgerðir eru endaligar innan fyrisitingina. Kærummyndugleikin verður tá lagdur út við kunngerð og kann takast innaftur í stjórnarráðið við áseting í kunngerð.

Í øðrum førum er tað beinleiðis ásett í lögtingslógini at kærast skal til eina kærunevnd, hvørs avgerðir eru endaligar innan fyrisitingina. Í slíkum førum má landsstýrismaðurin leggja lógaruppskot fyri Løgtingið um at broyta lógina viðvíkjandi kærummyndugleikanum, um hann ynskir kærumálsviðgerðina flutta aftur í stjórnarráðið.

1.6.6. Fer hetta at vera ein dýrari loysn? (tí 3 lögfrøðingar skulu til hvørt mál).

Nei, hugsanin er at umskipanin kann gerast innan verandi játtan. Á Kærustovninum eru í dag 10 lögfrøðingar í starvi. Frá einans at skriva tilmæli til kærunevndirnar, skulu lögfrøðingarnir við nýggju skipanini eisini taka avgerð. Lögfrøðingarnir eru sostatt sum er til arbeiðis á Kærustovninum, men tað skal leggjast nakað meira orka í at samskipa, hvussu málini skulu deilast millum lögfrøðingarnar, og hvørjir lögfrøðingar skulu arbeiða saman um mál.

1.6.7. Verður hetta ikki ein statur í statinum?

“Statur í statinum” er tilsiping til ein undirskipaðan útinnandi landsstovn, sum fær ov nógv vald. Slík hugleiðing er óviðkomandi fyri ein royndarstovn eins og ein dómstól. Slíkir kunnu ikki blíva ov sterkir. Styrki er fyri hesar næstan treytalest av tí góða, meðan veikleiki næstan treytaleyst er av tí ringa. Styrki hjá einum royndarstovni ella einum dómstóli kann einans vera ein trupulleiki, um stovnurin gerst rættarskapandi út um mark. Slíkur hugburður er sera fjarður frá tí donsk-føroysku rættarmentanini.

1.6.8. Stjórnarráðini: Hvussu tryggjar man sær neyðuga vitan og innlit á Kærustovninum í fakøkini hjá ráðunum?

Oftast er tað øvugta ein trupulleiki, nevniliga at starvsfólk á stjórnarráðunum missa takið á fyrisitingarrættinum orsakað av, at tey ongar royndir hava av fyrisingarrættarligari málsviðgerð. Starvsfólkini á Kærustovninum gera ikki nógv annað enn fyrisingarrættarliga (kæru)málsviðgerð, og fyri tey er tað neyvnan ein trupulleiki, at tey ikki eisini hava meira almennar royndir av at umsita økið.

1.6.9. Hvussu fáa ráðini at vita hvørjar avgerðir verða tiknar?

Sambært § 13 í lógaruppskottinum verður á hvørjum ári gjørd ein ársfrágreiðing. Í ársfrágreiðingini ger Kærustovnurin eina samlaða frágreiðing um alt virkseml á stovninum og samstundis eisini eina frágreiðing um hvørt málsøki sær. Hetta hevur serligan týdning fyri

ymisku stjórnarráðini, sum soleiðis kunna fylgja við, hvussu siðvenjan er á teirra øki, og um tørvur er á møguligum lógarbroytingum. Sí meira um hetta í serligu viðmerkingunum til § 13.

Kærustovnurin hevur harumframt eitt avgerðarsavn, sbr. § 12 í lógaruppskotinum. Eisini vil Kærustovnurin leypandi senda avgerðir til kunningar, sum mettar verða at hava serligan týðning fyri viðkomandi ráð. Sí meira um hetta í serligu viðmerkingunum til § 12.

1.6.10. Hava stjórnarráðini nakra ávirkan á, hvussu teirra mál verða viðgjørd?

Stjórnarráðið hava ikki nakra ávirkan á, hvussu tey ítøkiligi málini verða viðgjørd á Kærustovninum. Tað hevði rættartrygdarliga ikki verið í lagi.

Stjórnarráðið kunnu tó gjøgnum sína serlóggevni áseta serligar reglur fyri viðgerðina, um tað verður hildið avgerandi neyðugt, og sum Kærustovnurin má halda seg til í teirra viðgerð av málinum. T.d. um tað er avgerandi neyðugt, at serkøn eru beinleiðis við at taka avgerð í ávísnum málum, kann tað ásetast í lóggevni, sum skipar júst tað fakøki. Mælt verður tó til at vísa afturhaldni við slíkum serreglum, tí Kærustovnurin er sum serkønur í fyrisitingarrætti vanur við at meta um, um og hvønn annan serkunnleika tað er neyðugt at inndraga í viðgerð og avgerð av einum máli. Lógaruppskotið leggur upp til, at hendan metingin verður gjørd av Kærustovninum í hvørjum máli sær.

1.7. Ummæli og ummælissskjal

Upplýst verður, hvørjir myndugleikar, almennir stovnar, privatir felagsskapir, áhugafeløg og onnur hava havt uppskotið til ummælis. Greitt verður í stuttum frá, hvørjar viðmerkingar ummælispartarnir hava gjørt. Greitt verður eisini frá, hvørja støðu landsstýrismaðurin og stjórnarráðið hava til hesar viðmerkingar. Hetta ger, at møguligar avleiðingar av lógaruppskotinum verða umhugsaðar og lýstar betur.

Sent beinleiðis til ummælis hjá hesum ørtum:

- Almanamálaráðið
- Heilsumálaráðið
- Uttanríkis- og mentamálaráðið
- Umhvørvis- og vinnumálaráðið
- Fíggjarmálaráðið
- Fiskivinnumálið
- Føroya kærustovnur
- TAKS
- Akstovan
- Landsverk
- Umhvørvisstovan
- Arbeids- og brunaeftirlitið
- Heilsufrøðiliga starvsstovan
- Vinnustovnurin
- ALS
- Studni
- Almannaverkið
- Familjufyrisingin
- Landssjúkrahúsið
- Heilsutrygd
- Barnaverndarstovan
- Dátueftirlitið
- Føroya Kommunufelag
- Advokatfelag Føroya
- BLF
- Fróðskaparsetur Føroya
- MEGD
- Vinnuhúsið
- Felagið Miðlafólk

Kapittul 2. Avleiðingarnar av uppskotinum

2.1. Figgjarligar avleiðingar fyri land og kommunur

Grundgevingin fyri umskipanini, sum mælt verður til, er ikki figgjarlig. Talan verður helst ikki um figgjarligar sparingar, hóast nevndir verða tiknar av, og nevndarsamsýningar tí ikki skulu gjaldast. Kærustovnurin fer at hava øktar útreiðslur til samsýningar til serkøn. Nøkur starvsfólk á stovninum skulu væntandi hava viðbót fyri ta servitan og eyka ábyrgd, sum liggur í at taka avgerðirnar.

Tí er framvegis neyðugt at taka støðu til játtanina hjá Kærustovninum, hvørja ferð ætlanin er at leggja nýggj øki til stovnin, eins og tað verður gjørt í dag.

Mett verður at lógaruppskotið ongar umsitingarligar avleiðingar hevur fyri kommunur.

Játtanin hjá Kærustovninum 2015-2021:

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Játtanin til Kærustovnin	6.423.000	6.837.000	6.596.000	7.537.000	8.340.000	8.537.000	9.805.000
Herav lönir	5.098.000	5.401.000	5.215.000	6.058.000	7.181.000	7.378.000	8.392.000

Útreiðslur til nevndarsamsýningar¹ í 2015-2020:

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kærunevndin í alamanna-, familju- og heilsumálum	131.755	136.765	132.292	131.528	140.755	<i>Ikki tøkt enn</i>
Skatta- og avgjaldskærunevndin	149.271	176.695	177.321	181.856	175.715	
Kærunevndin hjá Studna	11.185	8.432	15.761	7.147	7.405	
Kærunevndin í lendismálum	66.075	62.520	63.633	67.379	67.140	
Vinnukærunevndin	95.598	154.518	170.612	160.525	219.613	
Psykiatriska Sjúklingakærunevndin	51.833	54.466	53.079	55.438	70.144	
Fjølmiðlanevndin	2.792	8.558	13.041	11.389	18.512	
Høvuðsbarnaverndarnevndin	261.268	241.747	250.043	246.585	228.451	
Skuldarumskipanarnevndin	10.235	13.376	33.288	37.626	37.748	
Íalt	780.012	857.077	909.070	899.473	965.483	

2.2. Umsitingarligar avleiðingar fyri land og kommunur

Umsitingarligar avleiðingar fyri landið eru, at landsstýrismenn/stjórnarráðini frameftir ikki skulu stovnseta kærunevndir, tá ið kærummyndugleikin verður lagdur til Kærustovnin. Heldur ikki skulu verandi kærunevndir og nevndir veljast fjórða hvørt ár.

¹ ALS- og Barsilskærunevndirnar ikki eru við í yvirlitinum, tí Kærustovnurin fyrireikar kærumálini fyri hesar nevndirnar sambært avtalu, og ALS og Barsilsskipanin rinda sjálvi nevndunum samsýningina.

Uppskotið hevur umsitingarligar avleiðingar fyri Kærustovnin sum skal laga sítt virksemi frá at vera skrivstova hjá kærunevndum o.a. til at vera sjálvstøðugru myndugleiki.

Mett verður at lógaruppskotið ongar umsitingarligar avleiðingar hevur fyri kommunur.

2.3. Avleiðingar fyri vinnuna

Mett verður at lógaruppskotið ongar figgjarligar ella umsitingarligar avleiðingar fyri vinnuna.

2.4. Avleiðingar fyri umhvørvið

Mett verður at lógaruppskotið ongar avleiðingar hevur fyri umhvørvið.

2.5. Avleiðingar fyri serstøk øki í landinum

Mett verður at lógaruppskotið hevur ikki serligar figgjarligar, umsitingarligar, umhvørvisligar ella sosialar avleiðingar fyri serstøk øki í landinum.

2.6. Avleiðingar fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir

Mett verður at lógaruppskotið ikki hevur avleiðingar fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir.

2.7. Millumtjóðasáttmálar á økinum

Tað eru ikki millumtjóðasáttmálar á hesum økinum, ið lógaruppskotið fevnir um, sum Føroyar hava skyldu at fylgja. Uppskotið hevur tí ikki figgjarligar, umsitingarligar, umhvørvisligar ella aðrar avleiðingar grundað á skyldur í millumtjóðasáttmála.

2.8. Tvørgangandi millumtjóðasáttmálar

Uppskotið virðir ásetingar í Hoyvíkssáttmálanum, Evropeiska Mannarættindasáttmálanum, EMRS, og Sáttmála Sameindu Tjóða um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek. Uppskotið hevur ikki figgjarligar, umsitingarligar, umhvørvisligar ella aðrar avleiðingar grundað á skyldur í millumtjóðasáttmála.

1) Hoyvíkssáttmálin

Sáttmálin varð settur í gildi í Føroyum við *Løgtingslóg nr. 66 frá 18. mai 2006 um at seta í gildi Hoyvíkssáttmálan Sáttmáli millum stjórn Íslands, øðrumegin, og stjórn Danmarkar og Føroya landsstýri, hinumegin*. Sáttmálin hevur virkað frá 31. august 2005.

Sáttmálin skipar Føroyar og Ísland sum eitt búskaparøki, har tað innan fyri innihaldsvídd sáttmálans er bannað at gera mismun vegna tjóðskap, virkisstað ella vegna vøruuppruna.

Lógaruppskotið ger ikki mismun millum føroyingar og íslendingar.

2) Evropeiski mannarættindasáttmálan, EMRS

Sáttmálin varð settur í gildi fyri Føroyar sum lóg tann 1. mai 2000 við *Anordning nr. 136 af 25. februar 2000 om ikrafttræden for Færøerne af lov om den europæiske menneskerettighedskonvention*.

Evropeiski Mannarættindasáttmálin hevur til endamáls at verja borgarar í teimum evropeisku londunum ímóti mannarættindabrotum. Sáttmálin varð samtyktur í Evroparáðnum í 1950 við íblástri frá heimsyvirlysingini hjá ST.

Lógaruppskotið miðar eftir at betra um rættartrygdina hjá borgarum í Føroyum viðvíkjandi viðger av kærumálum

3) Sáttmáli Sameindu Tjóða um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek

Sáttmálin áleggur limalondunum at menna og fremja politikk, lógir og fyrisitingarlig mál, ið skulu tryggja rættindi hjá fólki, ið bera brek.

2.9. Markaforðingar

Markaforðingar eru lógir, almennar reglur og siðvenjur, ið tarna flytføri hjá tí einstaka ella móguleikanum hjá fyrítøkum at virka um landamørk í Norðurlondum.

Tað eru ongar kendar markaforðingar viðvíkjandi kærumøguleikum í Føroyum í mun til onnur norðurlond. Markaforðingar koma vanligar av, at lóggávan í londunum kring okkum og okkara lóggáva ikki eru samskipaðar. Eru skipanirnar í londunum ikki samskipaðar, kunnu vera krøv í lóggávuni, sum hava við sær óhepnar og ótilætlaðar avleiðingar.

Tað verður mettt, at lógaruppskotið ikki elvir til nýggjar markaforðingar, av tí at talan er um avgerðir, sum bara eru galdandi í Føroyum. Uppskotið hevur ikki við sær markaforðingar ella tarna flytføri hjá tí einstaka borgaranum.

Uppskotið ávirkar ikki umstøðurnar hjá fyrítøkum at virka um landamørk millum Føroyar, Danmark og Grønland.

2.10. Revsing, fyrisitingarligar sektir, pantheimildir ella onnur størri inntriv

Lógaruppskotið hevur ikki slíkar ásetingar.

2.11. Skattir og avgjöld

Lógaruppskotið hevur ikki ásetingar um skatt ella avgjöld.

2.12. Gjöld

Lógaruppskotið hevur ikki ásetingar um gjöld.

2.13. Áleggur lógaruppskotið likamligum ella lögfrøðiligum persónum skyldur?

Lógaruppskotið áleggur ikki skyldur á likamligar ella lögfrøðiligar persónar.

2.14. Leggur lógaruppskotið heimildir til landsstýrismannin, ein stovn undir landsstýrinum ella til kommunur?

Sambært § 9, stk. 4 í lógaruppskotinum ásetir landsstýrismaðurin løn og samsýning til serkøn hjá Kærustovninum.

Í § 2, stk. 4 er ásett, at Kærustovnurin ásetir nærri reglur um starvsskipan sína. Mett verður at talan er um innanhýsis reglur fyri virksemd á Kærustovninum, sum stjórin er best skikkaður at gera, og sum skjótt skal kunna tillagast broytt viðurskifti, um tað er neyðugt.

2.15. Gevur lógaruppskotið almennum myndugleikum atgongd til privata ogn?

Tað er ongar slíkar ásetingar í uppskotinum.

2.16. Hevur lógaruppskotið aðrar avleiðingar?

Nei

2.17. Talvan: Yvirlit yvir avleiðingarnar av lógaruppskötinum

	Fyri landið ella landsmyndugleikar	Fyri kommunalar myndugleikar	Fyri pláss ella øki í landinum	Fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir	Fyri vinnuna
Fíggjarligar ella búskaparligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umsitingarligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umhvørvisligar avleiðingar	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Avleiðingar í mun til altjóða avtalur og reglur	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Sosialar avleiðingar			Nei	Nei	

Kapittul 3. Serligar viðmerkingar

3.1. Viðmerkingar til ta einstøku greinina

Til 1.

Til stk. 1. Í greinini verður ásett, at Kærustovnurin er óheftur fyrisitingarmyndugleiki. Hetta merkir, at stovnurin fremur sítt virkseml í fullum óheftni. Hetta er eitt krav um sokallað funktionelt óheftni.

Kærustovnurin er partur av almennu fyrisitingini. Hetta hevur við sær, at fyrisitingarlógin, lógin um innlit í fyrisitingina og aðrar alment galdandi fyrisitingarreglur eru eisini galdandi fyri virkseml hjá Kærustovninum.

At Kærustovnurin er óheftur og skal fremja sítt virkseml í fullum óheftni hevur til endamáls at tryggja ein virkisforan og álítandi kærummyndugleika. Tá ið óheftnið verður tulkað, skal tað tulkast við útgangsstøði í hesum endamáli.

At *Kærustovnurin er óheftur fyrisitingarmyndugleiki* merkir, at Kærustovnurin ikki eigur at vera ein samantvunnin partur av øðrum størri fyrisitingarmyndugleika í sambandi við sítt virki sum kærummyndugleiki. Hetta merkir t.d., at Kærustovnurin ikki eigur at vera ein deild o.tíl. í einum størri stovni. Tað er sostatt umráðandi, at Kærustovnurin *sum so* er óheftur. Ásetingin um óheftni hevur hinvegin ikki við sær, at Kærustovnurin skipanarliga ikki kann hoyra til eitt ávíst málsøki, t.e. vera ein stovnur undir einum stjórnarráði og undir einum landsstýrismanni. Ásetingin hevur heldur ikki við sær, at stovnurin ikki kann húsast saman við øðrum stovnum, um Kærustovnurin hevur síni egnu høli o.s.fr.

At Kærustovnurin skipanarliga hoyrir undir viðkomandi landsstýrismann hevur við sær, at tað er viðkomandi landsstýrismaður, sum skal syrgja fyri, at játtan á fíggarlógini o.a. er nøktandi, so at Kærustovnurin fær virkað til fulnar. Hetta kann vera eftir tilmæli frá Kærustovninum og ávirkar ikki óheftnið hjá Kærustovninum.

Til stk. 2. At Kærustovnurin skal *fremja sítt virkseml í fullum óheftni* merkir m.a., at tær avgerðir, sum Kærustovnurin tekur, eru endaligar í fyrisitingini, og at landsstýrismaðurin, sum varðar av Kærustovninum, ikki hevur heimild at geva Kærustovninum tænaðstuboð um, hvussu hesar avgerðir skulu takast, ella um hvussu virkseml hjá Kærustovninum annars skal fara fram. Hetta kann ein landsstýrismaðurin vanligu gera viðvíkjandi teimum stovnum, sum hoyra til hansara stjórnarráð.

Kravið um óheftni í virksemlum hjá Kærustovninum vísir í mestan mun til aðrar partar av útinnandi valdinum, t.e. landsstýri og stjórnarráð. Í sambandi við sítt virkseml sum kærummyndugleiki skal Kærustovnurin sostatt fakliga vera óheftur av landsstýrinum og stjórnarráði, sum tí heldur ikki kunnu geva Kærustovninum tænaðstuboð í ítøkiligum ella almennum málum.

Kravið um óheftni inniber, at Kærustovnurin ikki sjálvur kann vera undir eftirlitið í sínum virkseml sum kærummyndugleiki. Kravið hevur tó ikki við sær, at aðrir myndugleikar eru útilokaðir frá at hava eftirlit við t.d. fíggarstýring hjá Kærustovninum, ella at stovnurin virkar í samsvari við fyrisitingarreglur. Hesum viðvíkjandi er Kærustovnurin í somu støðu sum aðrir fyrisitingarmyndugleikar, og stovnurin er t.d. fevndur av virkisøkinum hjá Løgtingsins Umboðsmanni og Landsgrannskoðanini.

Avgerðir hjá Kærustovninum kunnu eisini verða lagdar fyri rættin eftir vanligu reglunum í rættargangslógini, sum er Lov nr. 964 frá 26. juni 2020 om retsplejelov for Færøerne.

Umframt at vera galdandi fyri sjálvan stovnin eru krøvini til óheftni eisini galdandi fyri stjóran í Kærustovninum, sum í sínum uppgávum ikki má vera beinleiðis ella óbeinleiðis ávirkaður ella gera eftir kravboðum frá nøkrum.

Ásett er, at *Kærustovnurin virkar fyri, at tað verða tiknar skjótar og rættar avgerðir stundisliga*. Hetta er ein endamálsorðing, sum vísir á, at stovnurin skal skipa virksemi sítt so skynsamt, sum til ber, soleiðis at borgarar kunnu fáa eina rætta avgerð so skjótt til ber. Tað er sera ymiskt, hvat kann metast at vera nøktandi viðgerðartíð fyri ymisk sløg av málum, og tí ber ikki til t.d. at seta ávísa tíð inn. Orðingin vísir, at tað hevur týðning fyri rættartrygdina hjá borgarunum at fáa eina avgerð innan fyri rímiliga tíð, og at Kærustovnurin skal stremba eftir, at mál t.d. ikki óneyðuga leingi verða send aftur og fram til ummælis hjá pørtunum.

Virksemið hjá Kærustovninum er grundað á meginregluna um, at øll eru líka fyri lógini, og at øll hava sama rætt sambært lógini. Hetta er eisini ein endamálsorðing, sum skal vísa á, at øll hava sama rætt og skulu viðgerast líka. Ongin hevur framíhjá rætt at fáa sítt mál viðgjørt fram um onnur – hvørki ríkur ella fátækur, høgur ella lágur.

Til stk. 3. Ásett er, at avgerðir hjá Kærustovninum eru endaligar í fyrisitingini og kunnu ikki kærast til annan fyrisitingarligan myndugleika.

Sambært vanligu fyrisitingarrættinum kann ein avgerð altíð kærast til tann myndugleikan, ið er yvirskipaður í mun til tann myndugleika, ið tók avgerðina, t.d. frá einum stovni undir einum stjórnarráði til viðkomandi landsstýrismann. Er onki ásett um kærufreist, er ongin freist at kæra avgerðina. Avgerðin hjá landstýrismanninum er endalig í fyrisitingini, og tá ið kærunevnd (ella kærustovnur) tekur yvir, er sama meginregla galdandi, at avgerðin er endalig í fyrisitingini.

Tað krevst beinleiðis heimild í løgtingslóg at skerja fyrisitingarluga kærumøguleikan. Skotið verður upp, at tað verður ásett, at avgerðirnar hjá Kærustovninum eru endaligar, eins og avgerðirnar hjá kærunevndunum eru. At avgerðin er endalig merkir, at hon ikki kann kærast til annan myndugleika innan fyrisitingina.

Avgerðir hjá Kærustovninum kunnu verða lagdar fyri rættin eftir vanligu reglunum í rættargangslógini. Avgerðir kunnu eisini leggjast fyri løgtingsins umboðsmann, sum hevur eftirlit við, at myndugleikarnir ikki gera mistøk ella vanrøkja skyldur sínar, og at almenna umsitingin ikki fremur órætt móti stökum borgarum. Umboðsmaðurin kann viðgera klagur um avgerðir hjá myndugleikunum, eins og um viðferð teirra av borgarum og málum.

Til § 2.

Virkisøki

Til stk. 1. Í dag er kærummyndugleikin í fleiri førum lagdur til eina kærunevnd, sum hevur fingið heimild til at taka endaliga fyrisitingarluga avgerð. Við hesum lógaruppskotinum verður skotið upp, at kærummyndugleikin í staðin fyri kann verða lagdur til Kærustovnin sjálvan, sum tekur eina endaliga fyrisitingarluga avgerð. Kærustovnurin tekur avgerð eftir reglunum í § 3.

Hetta merkir, at fyri at Kærustovnurin skal gerast kærmyndugleiki á ávísnum øki, skal hetta verða heimilað antin beinleiðis í løgtingslóg ella við heimild í løgtingslóg.

Talan skal vera um *fyrisingarligar avgerðir*. Fyrisingarrættarlig kærviðgerð er serøki hjá Kærustovninum og serliga kærviðgerð av avgerðum hjá almennum myndugleikum.

Størsti parturin av málunum hjá Kærustovninum í dag eru um at viðgera avgerðir hjá almennum myndugleikum. Fremsti førleiki hjá Kærustovninum er í fyrisingarrætti og almennum rætti sum heild. Stovnurin hevur ikki nógvar royndir við kærnum á privatrættarliga økinum.

Skal Kærustovnurin taka sær av trætuloysnum meira alment, umframt kjarnuøkið í vanligum fyrisingarrætti, krevjast mannagongdir og førleikar, har stovnurin ikki er so stinnur, og tá skal sjálvandi lutfalsliga meira orka til og eisini fleiri broytingar í mannagongdum.

Eisini av hesi orsök verður mett, at tað er skilabest, um Kærustovnurin framhaldandi heldur seg til at viðgera kærur um avgerðir hjá almennum myndugleikum, soleiðis at tað grundarlag og tann førleiki, ið longu er, kann mennast víðari á hesum økinum. Á hendan hátt verður førleikin á stovninum nýttur á besta og mest skilvísa hátt.

Kærustovnurin hevur í dag eisini ábyrgd av nevndum, sum ikki viðgera kærur um avgerðir hjá almennum myndugleikum, og eisini nevndir, sum als ikki viðgera kærur. Hetta kemst av, at tað hevur verið nakað tilvildarligt, hvørji atlit hava ligið aftan fyri avgerðir um at leggja nevndir til Kærustovnin. Ongin yvirskipað ætlan tykist hava verið, tó at upprunaliga ætlanin var, at Kærustovnurin skuldi viðgera avgerðir hjá almennum myndugleikum. Heimild er tí sett inn í lógina, at Kærustovnurin eisini skal kunna taka avgerð í slíkum málum, tá ið tað er ásett í løgtingslóg.

Til stk. 2. Ellivu av nevndunum, sum Kærustovnurin í dag er skrivstova hjá, verða tiknar av. Tær heimildir, sum hesar nevndir í dag hava, skulu flytast til Kærustovnin. Tað hevur við sær, at Kærustovnurin framyvir skal viðgera og taka avgerð í kærumálunum, sum tær átta *kærunevndirnar* hava, og Kærustovnurin skal eisini taka avgerð í teimum málum, sum tær tríggar *avgerðarnevndirnar* hava.

Í uppskotinum er lagt upp til, at skiftistíðarskeiðið er tvey ár, frá 1. januar 2022 til 1. januar 2024. Tá eru 11 nevndir tiknar av og Fjølmiðlanevndin flutt av Kærustovninum.

Í skiftistíðini kemur Kærustovnurin so við og við at yvirtaka avgerðarheimildina frá teimum kærunevndum og nevndum, sum verða tiknar av. Tað merkir, at Kærustovnurin í skiftistíðina verður sjálvstøðugur myndugleiki í nøkrum málum, men framvegis virkar sum skrivstovu hjá nøkrum kærunevndum og nevndum. Heimild er fyri hesum blandaða virkseminum í stk. 2.

Til stk. 3. Vanliga verður kærufreistin ásett í serlógávuni, og tá er tað tann kærufreistin, sum er galdandi fyri kærur sambært serlógini. Er onki ásett um kærufreist í lógini, er ongin freist at kæra avgerðina. Tað er óheppið fyri viðgerðina av eini kærnu, um hon ikki verður kærð fyrrenn kanska mánaðir og ár eftir, at avgerðin varð tikin. Tað er best fyri kærara og myndugleikan, at kært verður innan fyri rímliga tíð, soleiðis at rættarstøðan í málinum verður staðfest.

Í lógaruppskotinum verður skotið upp, at er ikki annað ásett, so er freistin at kæra 4 vikur at rokna frá tí degi, at kærarin hevur fingið fráboðan um avgerðina. Eisini verður skotið upp, at í

serligum føri kann Kærustovnurin viðgera kærúmál, ið eru latin inn, eftir at kærufreistin er farin.

Verður ein kæra latin inn aftaná, at kærufreistin er farin, verður kæran vanligu avvíst sum innlatin ov seint. Kann tað tó vísast á serligar orsøkir til, at kæran er latin inn ov seint ella fyriliggur tað eftir metingini hjá Kærustovninum eitt serstakt førið, so kann Kærustovnurin viðgera kærúna, hóast hon er innlatin ov seint. Talan kann t.d. vera um, at ongin kæruegleiðing er givin, at postflutningurin av onkrari orsøk er ella hevur verið óregluligur, at avgerðin er fráboðað í summarfrítíðini ella um tað skilliga sæst, at avgerðin, sum tikin er, ikki er røtt. Í metingini kann eisini dentur lagdur á, hvussu tyngjandi avgerðin er fyri kærarin, og hvussu nógv ov seint kæran er latin inn. Sum høvuðsregla kann sigast, at jú longri tíð, tað gongur frá, at freistin er farin, tess betri skal grundgevingin vera fyri at viðgera málið.

Til stk. 4. Kærustovnurin ásetir nærri reglur um starvsskipan sína. Starvsskipanin eigur at vera greið og ítøkilig, so tað er greitt fyri øllum, eftir hvørjum mannagongdum avgerðirnar verða tiknar. Í starvsskipanini eru reglur um skipan av stovninum og heimildir. Her eru mannagongdir fyri virkseminum, alt frá móttøku til avgreiðslu. Soleiðis er her ásett, hvussu málini verða upplýst, hvussu avgerðir verða tiknar, hvør tekur avgerðirnar, hvussu og á hvørjum grundarlag.

Lýst verður, hvørjar reglur eru fyri móttøku av málum, journalisering, kærufreistir og tagnarskyldu. Her kunnu krøv setast til ummæli og nærri reglur fyri hoyring, og heimild eigur at vera at steðga hoyringini, um hetta verður mettt neyðugt.

Eisini er neyðugt at lýsa, hvussu Kærustovnurin verður settur sambært § 5, hvør serkunnleiki eigur at vera við í viðgerðini til ymisk sløg av málum. Nær avgerð kann takast uttan serkøn, nær serkøn eru ein partur av fyrireikingini, og nær tey eru partur av avgerðarmyndugleikanum (fyri at spegla serkunnleikan í kærunevndunum í dag).

Harumframt er neyðugt, at tað verður lýst, hvussu fundirnar fara fram, hvør skal vera við, hvør skipar fundin, hvør skrivar undir avgerðirnar. Eisini eigur at verða ásett nærri um skrivliga viðgerð.

Reglur eiga eisini at vera um ad hoc tilnevning, um stjórin er ógegnigur.

Til § 3.

Ásett verður, at Kærustovnurin tekur avgerð í teimum málum, ið verða lögð fyri stovnin. Lagt verður soleiðis upp til, at Kærustovnurin fer frá eini skipan, har øll mál skulu fyrireikast at leggja fyri nevndir, til eina skipan, har útgangsstøðið er, at avgerðirnar verða tiknar á stovninum.

Kærustovnurin verður í skiftistíðina sjálvstøðugur myndugleiki í nøkrum málum, men framvegis virkar sum skrivstovu hjá nøkrum kærunevndum og nevndum.

Ætlanin er at málini framhaldandi verð avgjørt og viðgjørd á fundum eins og í dag, og at partarnir hava møguleika at mæta í Kærustovninum at siga sína hugsan um málið. Tað má vísa seg í praksis, um tað av skilhaldsorsøkum er best at samla nøkur mál til viðgerð t.d. á fundi ein ferð um vikuna, ella um málini verða avgreidd einsæris, og at fundur verður hildin so hvørt málini eru liðugt fyrireikað.

Til § 4.

Greinin hefur við sær, at Kærustovnurin noyðist ikki at verða settur til øll mál. Summi avgerðarmál eru ikki nóg týðandi til, at stovnurin noyðist at verða settur, og onnur mál hava vanliga minni týðning longu í og við, at tey ikki eru mál í fyrisitingarlógarinnar týðningi. Í mongum slíkum førum er nóg trygt, at stjórin sjálvur tekur avgerð, ella avgerðin verður latin starvsfólki samsvarandi vanligari delegatión.

Til stk. 1. Lógargreinin tekur sum dømi *uppafurtøku av máli*. Hóast uppafurtøka ella noktan av hesum er fyrisitingarrættarlig avgerð, er avgerðin í flestu førum einföld. Vanliga verða avgjörd mál ikki tikin uppafurt og viðgjörd av nýggjum, uttan so at týðandi nýggjar upplýsingar koma fram, ið mett verður kundu havt elvt til aðra avgerð. Eisini kann tað vera, at týðandi manglar í málsviðgerðini eru staðfestir, ella um tað má metast at vera ivasamt, um fyrra avgerðin hjá kærummyndugleikanum var røtt.

Flestu umbønir lúka ikki hesi krøv, og ta metingina kann stjórin tískil trygt gera uttan at seta sjálvan Kærustovnin. Kortini eigur Kærustovnurin at setast eftir vanligu reglunum, um málið hefur grundleggjandi týðning ella annars elvir til iva.

Síðan verða nevndar avgerðir um *steðgandi virknað*, sum ikki tola at bíða. Avgerðir um steðgandi virknað kunnu hava stóran týðning fyri kæruna, tí endamálið við kæruni kann vera spilt, um steðgandi virknaður ikki verður játtaður. Tað talar fyri at viðgera slík mál sum vanlig fyrisitingarrættarlig mál, har myndugleikin eigur at vera fullmannaður. Hesi mál hava ofta stóran skund, og tá er hent, at stjórin sjálvur kann avgreiða málið. Tískil er ásett, at bara har mál um steðgandi virknað ikki tolar at bíða, kann stjórin taka avgerð uttan at seta Kærustovnin eftir vanligu reglunum.

Til stk. 2. Ásett er, at stjórin einsæris ella tann, sum hann heimilar til hetta, kann gera av mannagongdarmál (prosessuel mál), so sum um partsstöðu, freistir, og hvørt kært er til rætta myndugleika. Aftur er galdandi, at slík mál skulu leggjast til fyri Kærustovnin sjálvan, um tey hava meginregluligan týðning.

Til § 5.

Kærustovnurin viðger nóg ymisk mál. Mál av ymiskum torleika, vavi og innihaldi. Talan er bæði um viðgerð av kærnum, um viðgerð av umsóknum og um avgerðir, sum verða tiknar eftir tilmæli. Málini snúgvá seg um alt frá byggimálum til skattamál og snúgvá seg eisini um eftirkannan av avgerðum um frælsistöku og eftirgeving av skuld.

Reglurnar, sum eru í hesi grein, skulu fevna um øll mál, sum Kærustovnurin í dag viðger og fer at viðgera.

Til stk. 1. Mælt verður til at gera serliga skipan fyri, hvussu Kærustovnurin tekur avgerð sum sjálvstöðugur myndugleiki. Í dag eru tað nevndir við trimum ella fimm fólki, sum taka tær avgerðir, har Kærustovnurin hefur um hendi skrivstovuvirksemi. Mælt verður til at varðveita hesa kollegialu skipan á tann hátt, at tað altíð eru minst trý fólk, sum eru við í viðgerðini hjá Kærustovninum av øllum málum. Við hesum fæst fyrimunurin av kollegialu skipanini, sum er at fleiri heilar hugsa betri enn ein, og at sjónarmið verða mýkt til og betra í kjaki millum fleiri.

Við tað at meginreglan er at tað eru *tríggir lögfrøðingar*, sum eru við í hvørjari avgerð, ber til at tryggja góðskuna í avgerðunum, samstundis sum byrgt verður fyri, at onkur situr púra

einsamallur við einum fakøki. Tað verður mett at vera ein fyrimunur, at við hesi skipan skulu lögfrøðingarnir eisini royna síni sjónarmið við sínar javnlíkar, og hetta eigur alt annað líka at geva eina betri viðgerð og elva til betri avgerðir.

Miðað eigur eisini at verða eftir, at Kærustovnurin í setanini av einstaka málinum verður settur við minst einum royndum lögfrøðingi. Lögfrøðingurin, sum hevur gjørt upprit í málinum, eigur helst eisini at taka lut í viðgerðini. Um lögfrøðingurin, sum hevur gjørt uppritið, er royndur, eru ikki serlig krøv til royndir hjá triðja lögfrøðinginum.

Ásetingin forðar ikki fyri, at stjórin eftir vanligum delegatiónsmeginreglum kann seta annan lögfrøðing at taka avgerð í sínum stað.

Til stk. 2. Útgangsstøðið er, at málini verða viðgjørd av minst trimum lögfrøðingum. Heimild er fyri at seta Kærustovnin við *fimm lögfrøðingum* í serligum førum. Tað kann vera, tí talan er um serliga meginregluligt mál, serliga trupult mál ella kanska serliga torgreitt mál, at mett verður, at fleiri skulu vera við í viðgerðini. Tað eigur at vera undantakið, at neyðugt er at hava fimm lögfrøðingar við í eini viðgerð.

Mál kunnu soleiðis vera meginreglulig, torgreidd ella trupul, uttan at tað verður mett neyðugt, at fimm lögfrøðingar skulu vera við í viðgerðini. Hugsast kann, at mál, sum hava stórar figgjarligar ella samfelagsligar avleiðingar, skuldu verið viðgjørd eftir hesum reglum. Hetta kann hava týdning, men tað er tað meginregluliga í málinum, sum er berandi fyri, um mál skal viðgerast eftir hesum leisti. Tað er ein ítøkilig avgerð, sum liggur hjá stjóranum, um fimm fólk skulu viðgera mál heldur enn trý.

Eisini í hesum málum kann stjórin gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum *persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika*, tá ið tað verður mett at gagna viðgerðina av málinum, sbr. stk. 5

Til stk. 3. Málini eru sera ymisk. Eitt mál um lestrarstuðul ella dagpening kann uttan trupulleikar avgreiðast av trimum lögfrøðingum og vil tí verða viðgjørt eftir vanligu reglunum. Hinvegin eru m.a. barnaverndarmálini soleiðis háttað, at tað verður mett neyðugt, at barnaserkøn og sálarfrøðingar eru við í viðgerðini.

Fleiri vinnumál eru eisini soleiðis háttað, at neyðugt er at samskifta við serkøn sum part av upplýsingargongdini fyri at fáa fakta lýst. Men tað kann eisini vera neyðugt at hava serkøn við sum part av avgerðini í onkrum málum.

Í málum, har serligur *serkunnleiki* verður mettur neyðugur fyri viðgerðina, kann Kærustovnurin verða settur við stjóranum og einum ella tveimum lögfrøðingum umframt einum ella tveimum viðkomandi serkønnum.

Orsøkin til at tey serkønu ikki eru við í øllum avgerðum er, at nøkur mál eru reint lögfrøðilig, og tá hevur ikki-lögfrøðiligur fakkunnleiki ongan nevniverdan týdning fyri viðgerðina av málinum.

Til stk. 4. Avgerðin um manning av Kærustovninum í einstøkum málum liggur hjá stjóranum. Tað er eisini stjórin sum ger av, um eitt mál, sum er byrja sum vanlig viðgerð við trimum lögfrøðingum, skal flytast til viðgerð við fimm lögfrøðingum ella viðgerð við serkunnleika.

Til stk. 5. Stjórin kann eisini gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum *persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika*, tá ið tað verður mettt at gagna viðgerðina av málinum.

Í dag eru tað ikki aðrir fakbólkar enn lögfrøðingar og skrivstovufólk, sum starvast á Kærustovninum. Men tað er ikki óhugsandi, at persónar við øðrum viðkomandi útbúgvingum, sum t.d. cand. merc. aud. ella cand. merc. jur., einaferð fáa starv á Kærustovninum. Um so er, má móguleiki vera fyri, at hesir persónar eisini kunnu luttaka í viðgerðini.

Til § 6.

Til stk. 1. Tá ið Kærustovnurin er settur, verður málið viðgjørt á fundi. Møta partar, verður avgerðin tikin, eftir at partarnir eru farnir av fundinum.

Avgerðir vera tiknar við vanligum meiriluta. Standa atkvøðurnar á jøvnum, er atkvøða stjórans avgerandi. Øll hava skyldu til at greiða atkvøðu.

Til stk. 2. Í upplýsingartilgongdini kann vera neyðugt at hava samskipti við serkøn á ymiskum økjum. Tað kann vera okkurt fakta, sum skal lýsast nærri. Ásett er at móguleiki skal eisini vera fyri, at serkøn kunnu luttaka á fundi hjá Kærustovninum uttan at hava atkvøðurætt.

Til § 7

Kærustovnurin arbeiðir eftir almennisgrundegluni (offisialprinsippinum) ella kanningarprinsippinum. Tað merkir at Kærustovnurin hevur ábyrgdina av, at málið er nóg væl upplýst, áðrenn ein avgerð verður tikin. Hetta er ein meginregla í øllum fyrisitingarrættinum. Hetta er ikki ásett í lóg, men er ein óskrivað rættargrundregla. Endamálið við hesi reglu er at tryggja, at tað er ein røtt avgerð, sum verður tikin.

Kærustovnurin er ikki bundin av málskrøvum partanna. Kærustovnurin kann taka alt málið, sum tað er, til viðgerðar, og kærarin kann fáa eitt úrslit, sum er verri enn tann kærda avgerðin.

Til § 8

Til stk. 1. Hendan grein snýr seg um *útbúgvingarkrøv*. Mett verður, at tað er neyðugt at seta høg faklig krøv til tann, sum skal virka sum stjóri á Kærustovninum. Við nýggju skipanini fær stjórin evstu ábyrgd av avgerðum á einum sera breiðum fakligum øki. Ásett verður, at stjórin í Kærustovninum á sama hátt sum dómarrar skal hava lögfrøðiligt embætisprógv og herumframt hava royndir í fyrisiting ella øðrum viðkomandi fakøki.

Til stk. 2. Sambært § 5 er útgangsstøðið, at triggir lögfrøðingar viðgera málini. Heimild er tó fyri at seta Kærustovnin við fimm lögfrøðingum í serligum førum. Fakliga kravið til lögfrøðingarnar er, at teir hava lögfrøðiligt prógv ella aðra samsvarandi ella viðkomandi útbúgving. Neyðugt er sostatt ikki, at lögfrøðingarnir hava embætisprógv, men teir mugu hava nøktandi lögfrøðiliga útbúgving.

Til § 9

Til stk. 1. Flestu av avgerðunum byggja á fyrisitingarrættin, og lögfrøðin er tann berandi parturin av viðgerðini. Í størstan mun kunnu lögfrøðingar á Kærustovninum tí avgreiða málini. Tað eru tó mál, har neyðugt er at hava serkøna ráðgeving frá læknum, byggikønum, sálarfrøðingum, roknskaparkønum o.ø. Til dømis kunnu tað vera mál um fyrítíðarpensjón, har neyðugt er at hava eina læknaliga meting av upplýsingunum í málinum. Á onkrum serstøkum

tökniligum öki, t.d. innan fjarskifti ella ravmagn, kann vera neyðugt at hava serliga vitan fyri at fáa fakta lýst og skilt rætt.

Tí verður neyðugt at hava eina skipan, har serkøn eru knýtt at stovninum sum *ráðgevar* at taka til, tá ið hetta verður mettt neyðugt. Tað kunnu vera størri og smærri spurningar, sum tað er neyðugt at hava lýst, áðrenn avgerð kann takast.

Útgangsstøðið er, at hesi *serkønu* hjálpa til við at lýsa ivamál, sum kunnu vera um fakta í málinum, men eru ikki við til at taka avgerð í málinum. Møguleiki er tó fyri, at serkøn kunnu vera við á fundum, tá ið avgerð verður tikin, og møguleiki er eisini fyri, at serkøn kunnu vera partur av avgerðarmyndugleikanum.

Í starvsskipanini fyri Kærustovnin sambært § 2, stk. 4 verður ásett, hvør serkunnleiki vanliga er viðkomandi hjá Kærustovninum at taka við í ymsu sløgunum av málunum. Grundarlagið fyri hesum yvirliti er serkunnleikin, sum hevur verið umboðaður í teimum kærunevndum ella nevndum, sum verða tiknar av.

Til stk. 2. Tað eru fakligu førleikarnir hjá tí einstaka, sum eru avgerandi fyri, at viðkomandi kann virka sum serkønur fyri Kærustovnin. Tilmælið frá yrkisbólkkum verður mettt at vera gott grundarlag fyri tilnevning sum serkøn. Eitt dømi um hetta kundi verið læknafaklig ráðgeving, har uppskot kundu komið frá ”læknafelegnum”. Tað eru tó yrkisbólkar, har tað eru so mikið fá, at onki slíkt felag er, ella at yrkisfelag ikki er serliga aktivt. Tað kann eisini hugsast, at ongin serkønur er tilnevndur á ávísingum, ella at viðkomandi, sum er tilnevndur, er ógegnigur. Neyðugt er tí, at Kærustovnurin hevur heimild tiluttan at seta seg í samband við yrkisfelag at leita eftir serkønum at hjálpa til í ávísingum máli. Um prosessin at tilnevna serkøn verður ov tung, kann tað seinka málinum.

Eftir hesum uppskoti verða serkøn við vitan um bygging, læknafrøði, sálarfrøði, roknskaparkøn, barnaserkøn o.a. knýtt at Kærustovninum sum serkøn og kunnu greina ivaspurningar av ymiskum slag.

Til stk. 3. Serkøn verða vald fyri 3 ár í senn. Hetta er fyri at hava eitt ávíst skifti millum tey serkønu, so tað ikki altíð eru teir somu persónarnir, sum eru serkønir í øllum málum. Tað ber til at endurvelja ein serkønan.

Til stk. 4. Samsýningina, sum tey serkønu fáa, ásetir landsstýrismaðurin.

Til § 10

Til stk. 1. Í hesi grein verða ásettar reglur um, hvussu kærast kann, og hvørji krøv verða sett í hesum sambandi.

Kæran skal vera skrivlig, og helst skal verða grundgivið í kæruni fyri, hvat kært verður um og hví. Kærda avgerðin skal eisini helst verða hjáløgd, umframt tey skjøl, sum kærarin metir stuðla undir kærnu hansara, so at greiða skjótast fæst á, at talan er um avgerð, sum kann kærast til Kærustovnin, og at kærufreistin er hildin, og at kærarin hevur rætt at kæra avgerðina.

Til stk. 2. Kærustovnurin er sum almennur myndugleiki fevndur av reglunum um almennisgrundegluni (offisalprinsippið) og hevur tí skyldu til at fáa til vega tær upplýsingar, sum eru neyðugar fyri at viðgera og taka avgerð í málinum. Sum útgangsstøði fáast hesar

upplýsingar frá kærara og kærda myndugleikanum, men Kærustovnurin kann eisini biðja aðrar myndugleikar um upplýsingar og skjöl, sum eru neyðug til viðgerðina av málinum.

Til stk. 3. Kærustovnurin sendir kærana til avvarðandi myndugleika til ummælis, og myndugleikin skal fyrihalda seg til kærana og senda Kærustovninum sínar viðmerkingar og viðkomandi skjöl.

Tá ið mál kemur á kærustig, verður roknað við, at tað oftast má metast at vera faktueli fult upplýst. Tí skuldi ikki verið neyðugt at lata málið ganga aftur og fram millum partarnar fleiri ferðir.

Hetta kann eisini draga málsviðgerðina óneyðugt út. Ein orsök til almenna kæriviðgerð er júst, at mál skulu ikki taka óneyðuga langa tíð. Tá ið Kærustovnurin metir, at mál eru faktult nøktandi upplýst, kann Kærustovnurin gera av at gevast við hoyringini. Løgfrøðiligu grundgevingarnar eiga at síggjast í avgerð og kæru.

Til stk. 4. Útgangsstøði er, at kæra hevur ikki við sær steðgandi virknað. Eru serstakar reglur ásettar í aðrari lóggávu um steðgandi virknað, verða tær nýttar. Er onki ásett í aðrari lóggávu, kann Kærustovnurin avgera, at ein kæra fær steðgandi virknað, um serligar umstøður tala fyri tí. Spurningur verður bert viðgjørdur, um áheitan um hetta verður sett fram.

Ein ítøkilig meting skal gerast av umstøðunum í málinum. Verður kærurætturin mettur at vera gagnleysur, um kærana ikki fær steðgandi virknað, talar hetta fyri at geva kæruni steðgandi virknað. Hinvegin talar tað ímóti at geva kæruni steðgandi virknað, um avgerðin hjá myndugleikanum missir sín týðning av hesi orsök.

Til § 11

Kærustovnurin kann sambært § 2 í hesi løgtingslóg eisini viðgera *mál av øðrum slagi enn kærur*. Tað kann til dømis vera umsóknir um at fáa skuld eftirgivna eftir løgtingslóg um skuldarumskipan ella tilmæli um umsorganaryvirtøku eftir barnaverndarlógini. Heimildin, at tað er Kærustovnurin, sum tekur avgerð, er at finna í øðrum løgtingslógum, men tað er týðningarmikið, at løgtingslógin um Kærustovnin eisini tekur støðu til, hvussu mál av øðrum slagi enn kærur verða viðgjørd. Møguliga eru serligar málsviðgerðarreglur ásettar í serlóggávu.

Til § 12

Avgerðir, sum Kærustovnurin hevur tikið, kunnu almannakunngerast. Tað er í hesum sambandi umráðandi, at avgerðirnar verða gjørdar so ókenniligar sum gjørligt. Tær vanligu reglurnar um taginarskyldu, sum viðvíkja likamligum persónum, skulu havast í huga. Tað eru nakrar avgerðir, sum tað ikki ber til at gera nóg ókenniligar, tí vit liva í einum lítlum samfelag, har borgarin kann kennast aftur, tí málið hevur faktiskar upplýsingar sum eru serligir, at vissa ikki kann fáast fyri, at avgerðin verður ókennilig.

Kærustovnurin hevur almannakunngjørt flestu avgerðir, sum hava meginregluligan ella almennan týðning fyri siðvenjuna í almannamálum, heilsumálum, familjumálum, skatta- og avgjaldsmálum, vinnumálum, lestrarstuðulmálum, fjølmiðlamálum, arbeiðsloysismálum, barsilsmálum og lendismálum.

Tá ið talan er um avgerðir, sum eru av meginregluligum slagi ella hava vanligan almennan áhuga, verður serliga hugsað um mál, har tað verður reistur spurningur um óavgreiddar

lógartulkingar, mál ið hava týðningarmikil inntriv yvir fyri stakpersónum ella bólkum. Eisini verður hugsað um avgerðir, sum kunnu brúkast sum dómstólsfyridømi seinni.

Avgerðir um barnavernd, psykiatri og skuldarumskipan hava ikki verið almannakunngjærdar, tí hesar avgerðir eru sera viðkvæmar og torførar at gera ókenniligar, uttan so at tær verða umskrivaðar – og hetta krevur nógv meira arbeiði hjá Kærustovninum.

Endamálið við at almannakunngera avgerðirnar er fyri at tryggja gjøgnumskygni av virkseminum á Føroya Kærustovni, so at borgarar, myndugleikar og t.d. advokatar kunna seta seg inn í, hvussu siðvenjan er á viðkomandi økjum. Hetta er so við til at skapa álit á virkseminum á Føroya Kærustovni.

Avgerðirnar, sum Kærustovnurin almannakunnger, verða lagdar í eitt avgerðarsavn á heimasíðuni hjá Føroya Kærustovni, men kunnu eisini almannakunngerast í øðrum miðlum.

Til § 13.

Endamálið við *ársfrágreiðingini* er at geva eina heildarmynd av virkseminum á Kærustovninum. Kærustovnurin ger eina samlaða ársfrágreiðing fyri øll øki, sum Kærustovnin umsitur. Hetta hevur verið gjørt øll árini síðani virksemi byrjaði í 1998, men fyrstu árin var frágreiðingin einans send stjórnarráðunum. Síðani 2009 hevur Kærustovningivið ársfrágreiðingina út sum hefti, sum er komið út alment.

Av tí at Kærustovnurin tekur avgerðir í málum á nógvum ymiskum málsøkjum, verður mett, at tað er umráðandi, at stjórnarráðini kunnu fylgja við á sínum málsøki. Við at gera eina samlaða frágreiðing um alt virksemið á Kærustovninum og samstundis hava frágreiðing um hvørt málsøki sær, er hetta gjørligt. Hetta hevur serligan týðning fyri ymisku stjórnarráðini, sum soleiðis kunna fylgja við, hvussu siðvenjan er á teirra øki, og um tørvur er á móguligum lógarbroytingum.

Eisini skal ársfrágreiðingin innihalda hagtøl um, hvussu nógv mál eru komin inn og eru avgreidd. Harumframt eru hagtøl, har tað sæst, hvussu nógv avgerðir eru staðfestar, broyttar, heimvistar og avvistar o.s.fr.

Greiðast skal frá, hvussu long miðalviðgerðartíðin er, hvørjar prinsipiellar avgerðir eru tiknar, og hvar mett verður, at tørvur er á lógarbroytingum á ávísum øki.

Ársfrágreiðingin verður lögð á heimasíðuna hjá Kærustovninum, so at tað ber til hjá øllum áhugaðum borgarum at lesa hana. Eisini verður ársfrágreiðingin prentað, og ætlanin er at halda fram við tí, so leingi tørvur er á hesum. Tey prentaðu eintøkini av ársfrágreiðingini hava verið og fara at verða send til allar samstarvspartar hjá Kærustovninum, s.s. stjórnarráð, viðkomandi stovnar, løgtingslimir v.m.

Til § 14.

Kærustovnurin viðger málini eftir almennisgrundegluni við grundarlagi á skrivligu viðmerkingunum hjá pørtunum og skjølum, sum eru í málinum. Eisini hevur Kærustovnurin skyldu til at fáa til vega fleiri upplýsingar, um tørvur er á hesum fyri at taka rætta avgerð.

Vanliga eru málini væl lýst í skrivligu viðmerkingunum frá pørtunum, og tí er sum oftast ikki neyðugt, at partarnir mæta persónliga fyri Kærustovninum.

Um borgarin hefur boðað frá, at hann vil mæta, verður hann innkallaður til fund. Samstundis verður myndugleikin, ið hefur tikið avgerð, innkallaður. Kærarin kann, nær tað skal vera, boða frá, at hann tekur aftur ynskið um at mæta.

Um mál er greitt til viðgerð, men av kærarans ávum dregur óneyðugt út, kann Kærustovnurin fremja málið, uttan at kærarin mætir fyri nevndini.

Somuleiðis kann Kærustovnurin biðja áhugafeløg, fakfeløg o.tíl. felagsskapir um at koma á fund við Kærustovnin ella lata inn skjøl ella viðmerkingar, tá ið meira týðandi mál á virkisøki felaganna eru til viðgerðar. Hetta kann verða gjørt sum ein liður í, at Kærustovnurin fær betri grundarlag at taka avgerð út frá og fær sjónarmiðini hjá viðkomandi áhugafelag, fakfelag o.tíl. felagsskapum.

Til § 15

Til stk. 1. Mælt verður til, at broytingin av skipanini, har nevndirnar verða tiknar av, og Kærustovnurin í staðin tekur avgerðirnar, verður gjörd líðandi, so at ein ávís skiftistið verður, har Kærustovnurin tekur avgerðir á ávísnum økjum, samstundis sum Kærustovnurin hefur skrivstovuvirksemið um hendi á øðrum økjum.

Orsøkin til at broytingin ikki verður gjörd eftir einum degi á øllum økjum í senn, er fremst av øllum, at nýggjar skipanir krevja tilvenjing. Byrjanartrupulleikar eru ofta, og tí verður mett skilabest at byrja við nøkrum fáum økjum, samstundis sum gamla, kenda skipanin við hinum nevndunum heldur fram við síðuna av. Soleiðis kunnu neyðugar mannagongdir fáast upp á pláss og flestu spurningar fáast av vegnum, áðrenn farið verður undir næsta umfar.

Byrjað verður við Kærunevndini í almanna-, familju- og heilsumálum, Skatta- og avgjaldskærunevndini og Kærunevndini hjá Studna. Hesar trýggjar nevndir eru tær elstu á Kærustovninum, og eru tí tær kærunevndirnar, sum Kærustovnurin hefur flestar royndir við. Samstundis hava hesar trýggjar nevndirnar rættiliga nógv mál til samans, og tí skuldi borið væl til at roynt nýggju skipanina við teimum málum, sum hava við hesar kærunevndirnar at gera.

Fyri at ongin ívi skal vera um, hvør hefur avgerðarmyndugleikan, er neyv dagfesting ásett fyri, nær skipanin broytist fyri ymsu økini. Til dømis verða Kærunevndin í almanna-, familju- og heilsumálum, Skatta- og avgjaldskærunevndin og Kærunevndin hjá Studna tiknar av tann 1. januar 2022.

Til stk. 2, 3, 4 og 5. Hvørt hálva ár verða broytingar gjørdar í skipanini, og nevndirnar tiknar av so við og við. Hálvt ár eftir, at fyrstu nevndirnar verða tiknar av, tann 1. juli 2022, verða Kærunevndin í lendismálum, Skuldarumskipanarnevndin og Vinnukærunevndin tiknar av og avgerðarmyndugleikin fluttur til Kærustovnin. Hálvt ár eftir hetta, tann 1. januar 2023, verða Kærunevndin hjá ALS og Kærunevndin hjá barsilsskipanini tiknar av og kærummyndugleikin fluttur til Kærustovnin. Tann 1. juli 2023 verða Høvuðsbarnaverndarnevndin og Psykiatriska sjúklingakærunevndin tiknar av, og myndugleikin lagdur til Kærustovnin. Tann 1. januar 2024 verður seinasta nevndin, Tvingsilsnevndin, tikin av og avgerðarmyndugleikin fluttur til Kærustovnin.

Kærustovnurin hefur í dag eisini um hendi skrivstovuvirksemið hjá Fjølmiðlanevndini. Men henda nevndin er ikki nevnd her, tí ætlanin er, at onnur skipan skal finnast fyri hesa nevnd.

Til § 16

Vanlig gildiskomuáseting

Løgmannsskrivstovan, dagfesting.

Bárður á Steig Nielsen
løgmaður

/ Marjun Hanusardóttir

Yvirlit yvir fylgiskjøl:

Fylgiskjal 1:

Fylgiskjal 2:

Fylgiskjal 3: